

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ, АРХЕОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ**

**МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ПІВДЕННІЙ
АФРИЦІ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ У ШКІЛЬНОМУ
КУРСІ ІСТОРІЇ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала:

здобувачка II курсу 07-241М групи
Спеціальності 014 Середня освіта
Спеціалізація 014.03 Історія
Освітньо-професійної програми
Середня освіта (історія)
Сінченко Єлизавета Станіславівна

Керівниця

кандидатка історичних наук,
доцентка Батенко Г.В.

Рецензент

кандидатка історичних наук,
доцентка Добровольська В.А.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ І ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	7
1.1 Огляд історіографії та джерельної бази дослідження.....	7
1.2 Методологія дослідження.....	18
РОЗДІЛ ІІ ДИПЛОМАТІЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЩОДО ПІВДЕННОЇ АФРИКИ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1918 РР.).....	21
2.1 Зовнішня політика Англії щодо Південно-Африканського союзу у період Першої світової війни.....	21
2.2 Англо-німецьке протиріччя на Півдні Африки (1914-1918 рр.).....	37
РОЗДІЛ ІІІ ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ПІВДЕННІЙ АФРИЦІ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ.....	46
3.1 Особливості розгляду теми у шкільному курсі історії.....	46
3.2 Вивчення міжнародної політики Великої Британії на Півдні Африки під час Першої світової війни на позакласних заняттях.....	54
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	60

ДОДАТКИ	73
Додаток А. Кодекс академічної доброчесності здобувача освіти ХДУ	73
Додаток Б. Ілюстрації до розділу II.....	74
Додаток В. Розробка уроку з Всесвітньої історії за матеріалами кваліфікаційної роботи (проєкту).....	127

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена важливою роллю, яку відіграла Велика Британія у системі міжнародних відносин ХХ ст. В цей час британська колоніальна система у південноафриканському регіоні продовжила своє існування в тому розумінні, що південноафриканці ставали певним чином активними суб'єктами зовнішньої політики Англії, а стратегічні вектори політики Великої Британії, які складаються з військових, економічних та ідеологічних зв'язків з іншими державами зазнали значних змін у міжнародній політиці країни у період Першої світової війни.

Наукова актуальність вивчення міжнародної політики Великої Британії у Південній Африці в означений період обумовлена і тим, що у увага вітчизняній вчених прикована до основних особливостей зовнішньої політики Англії у Південній Африці у період Першої світової війни.

Зв'язок роботи з науковими темами, планами та програмами

Згідно з вимогами катедри історії, археології та методики викладання була виконана кваліфікаційна робота. У зазначеній роботі презентовано регіональний аспект всесвітньої історії, також дослідження пов'язане з такими курсами як «Історія міжнародних відносин» та «Методика викладання фахових дисциплін у закладах загальної середньої освіти».

Мета дослідження. Дослідити та проаналізувати міжнародну політику Великої Британії на Півдні Африки у контексті Першої світової війни та виявити можливості розгляду теми у шкільному курсі історії.

Відповідно до мети в роботі ставляться такі **завдання** :

- проаналізувати наукову історичну літератури та джерельну базу дослідження ;

- розкрити основні напрямки зовнішньої політики Англії щодо Південно-Африканського союзу;
- охарактеризувати англо-німецькі протиріччя у південному регіоні Африки;
- з'ясувати особливості розгляду теми на уроці у шкільному курсі історії;
- висвітлити основні особливості вивчення теми на позакласних заняттях.

Об'єкт дослідження: Південна Африка як суб'єкт міжнародної політики Великої Британії, її роль і місце у сфері міжнародної політики Великої Британії у першій половині ХХ ст.

Предмет дослідження: особливості та напрямки зовнішньої політики Великої Британії у Південній Африці у період Першої світової війни та можливості висвітлення теми у шкільному курсі історії.

Територіальні межі дослідження охоплюють територію півдня, південного – заходу, сходу африканського регіону, територію Франції і Близького Сходу.

Хронологічні межі роботи. Тема наукової роботи охоплює період Першої світової війни (1914-1918 рр.), що дає змогу розкрити минулий військовий та економічний досвід впливу британської влади в зовнішній політиці на хід історії.

Методи дослідження. Методологічною базою дослідження є принцип комплексності, багатофакторності, історизму. У роботі також представлені спеціальні історичні методи (історико-порівняльний, історико-системний історико-генетичний, ретроспективний) та загальнологічні методи (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстракція, дедукція та індукція).

Наукова новизна першою чергою пов'язана з комплексним аналізом та систематизацією масивної бази фактологічного матеріалу у науковій іноземній та вітчизняній літературі й джерел, а по-друге –

вперше було представлено можливість проведення уроків та позакласних занять з цієї тематики із використанням різних методик.

Практичне значення полягає в тому, що дане дослідження може бути використаним при підготовці до уроку всесвітньої історії в 10-х класах, для проведення позакласних занять, на лекційних та семінарських заняттях у закладах вищої освіти з курсів новітньої історії, в процесі написання доповідей, статей, есе, рефератів, курсових та випускних робіт. Зрештою робота буде цікавою та корисною для усіх охочих хто цікавиться історією зовнішньої політики Великої Британії.

Апробація результатів роботи. Матеріали дослідження висвітлено у статті за зазначеною тематикою й опубліковано у збірці «Магістерські наукові студії».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота містить: вступ, 3 розділи, 6 підрозділи, висновки, завершується кваліфікаційна робота списком використаних джерел і літератури та додатками. Загальний обсяг роботи 132 сторінки друкованого тексту.

РОЗДІЛ I

ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Огляд історіографії та джерельної бази дослідження

Історія міжнародної політики Великої Британії на Півдні Африки завжди привертала увагу дослідників, особливо період Першої світової війни (1914-1918 рр.), тому ми використали у дослідженні праці англійських, південноафриканських, американських, італійських, турецьких, шотландських та інших науковців, тому що якщо згадати про вітчизняних дослідників ця тема набуває свої актуальності.

Аналіз проблеми теми в історіографії слід починати зі статті професора Стеленборського університету Біла Несона «Економіка та внутрішній фронт «(Південно-Африканський Союз)» [23], яка дала нам змогу розглянути стислий огляд впливу війни на економіку, внутрішній фронт Південно-Африканського Союзу та основні способи, якими ці внутрішні сектори реагували на напругу періоду війни. Працюючи над роботою «Кінець війни 1914–1918 років в Африці» польська дослідниця Анна Самсон [17] змогла дослідити загальну картину міжнародної політики Англії на африканському фронті. Економічні відносини між Південною Африкою та колоніями Нідерландів розглянуто у статті «Торгові відносини між Південною Африкою та Нідерландами в історичній перспективі, 1910-1990 рр.» південноафриканським вченим Грітьє Верхоефом [63]. Щодо постачання Англією до інших країн, особливо Америки, корисних копалин з Південної Африки, а взамін отримання від цієї країни хімію нам надає обширно інформацію

Хопкінс О. П. у статті «Хімічні ринки в Південно-Африканському Союзі» [43].

У книзі «Історія Південної Африки: від 1902 року до наших днів» британського вченого, доктора філософії в Беркбекському університеті Лондона Тулом Сімпсоном [61] окреслено шлях Південної Африки від колонії до Союзу та від апартеїду до демократії, документується у праці вплив ключових фігур та світових війн, збройної боротьби та Прикордонної війни.

Цінну інформацію для нашого дослідження надає стаття «Перша світова війна, Вембері і південноафриканський союз» авторами якої є данські вчені Девід Піндер й Сью Карліон [34]. Ця стаття містить у дещо розширеному вигляді матеріал з двох частин. Вони досліджували, по-перше, життя Єремії Сіябі, південноафриканця, який похований в єдиній стандартній військовій могилі біля Старого церковного двора Вербурга; і, по-друге, історію про його підрозділ, Південноафриканський корінний трудовий корпус і його роль у війні.

Про залучення білих комбатантів Свазіленду під час Першої світової війни показуючи, що вони служили як британським, так і південноафриканським імперським інтересам наочно описується у статті «Невелика частина якої імперії? Учасники Свазіленду в Першій світовій війні, 1914-1918» вченої університету у Свазіленді Естелли Мусії [37]. В дослідженні також зазначається, що південноафриканський привід для початку війни головним чином спонукав спритний неоімперіалізм південноафриканського прем'єр-міністра Луїса Бота (1862-1919) і його близького союзника Яна Смутса (1870-1950).

У науковій статті під назвою «Війська Південної Африки в Європі та на Близькому Сході (Південно-Африканський Союз)» південноафриканської вченої Анрі Делпорт [18] розглянуто залучення до військової компанії на сході Африки південноафриканців, описано яким чином південноафриканські війська служили в різних географічних

кампаніях, починаючи від Західного фронту (1916-1918), Єгипту (1916) і Палестини (1917-1918) та у статтях південноафриканського історика Дорнінга Вінлока «Коротка історія південноафриканської армії (1912-1987)» [36] й у британського вченого Крістіана Коллера у статті «Вербування колоніальних військ в Африці та Азії та їх розміщення в Європі під час Першої світової війни» [27] представлено стислий огляд участі південноафриканців у військових діях на боці англійського уряду.

У двох наукових працях португальської дослідниці Ани Паули Пірес під назвою «Перша світова війна в португальській Східній Африці: цивільне та Військові зіткнення в Індійському океані» [55] та «Португалія, Африка і Велика війна: між нейтралітетом і невоєнністю (1914-1916)» [54] розкрито те, як Велика війна розглядалася колоніями, особливо Мозамбіком, обговорюючи військове втручання Португалії, воно було засвідчене як цивільними, так і військовими особами досліджено основні стратегічні плани Великої Британії щодо Східної Африки та участі у війні південноафриканців. У монографії португальських вчених Ани Паули Пірес, Антоніо Пауло Давида Сілва Дуарте, Бруно Кардоза Рейса «Вступ у Першу світову війну: досвід малих і середніх держав» розповідається про перемоги маленьких колоній європейських держав у боротьбі з більш складним супротивником та розкрито основні суб'єкти міжнародної політики Англії [56].

Цінну інформацію щодо відносин Великої Британії та Португалії й участь південноафриканців у Східноафриканській кампанії надає відомий вчений й професор інженерії безпеки в Кембриджському університеті Андерсон Рос в статті «Світова війна в Східній Африці 1916-1918 рр.» [59] та португальський історик Марко Фортунато Арріфес у статті під назвою «Відносини між Португалією та Південно-Африканським Союзом - 1914-1918 рр.» [48]. У 2014 році вийшла у світ книга «Імперії та нації від дев'ятнадцятого до двадцятого століття»

португальських вчених Антонелло Б'яджині та Джованна Мотті [19] головною метою роботи було окреслити стратегічне використання колоній Великої Британії у зовнішньоекономічному стратегічному плані.

Голландська вчена Жаннік Вангансбеке у статті «Товариші по зброї? Дипломатичний поєдинок між Бельгією та Британською імперією в Африці під час Великої війни» розкрила на основі історичних джерел політичні та військові відносини Бельгії з Англією щодо колоній Африки у період Першої світової війни [45].

У статті англійського історика Тімоті Дж. Степлтона «Південно-Африканський Союз» [62] та у статті «Війна та колоніальні фінанси (Африка)» італійської вченої Карін Паллавер [47] описано міжнародну політику Великої Британії на південноафриканському напрямку, основою якої є економічний та військовий вплив у регіоні, також містить короткий огляд фінансового внеску африканських колоній у Першу світову війну. У ньому розглядаються проблеми, з якими зіткнулася колоніальна держава, отримуючи доходи в Першій світовій війні через різке скорочення імпортової та експортної торгівлі.

Американський дослідник Метью Паттерсон у своїй науковій роботі «Імперський домініон: Південна Африка в Першій світовій війні» [49] розглядає роль Південно-Африканського Союзу в Першій світовій війні, зокрема через призму його ролі як частини Британської імперії у війні. Автор прагне продемонструвати, що Південна Африка функціонувала не як частина британських військових зусиль на шляху інших домініонів, а радше як національна держава з власними імперськими інтересами.

У книзі «Глобальна сила: війна, ідентичності та шотландська діаспора» шотландських вчених Девіда Форсайта та Венді Уголіні [33] й у статті «Згадуючи участь Південної Африки у Першій світовій війні: битва під Дельвіль-Вуд і затоплення «Менді» південноафриканського

вченого Германа Вардена [42] розкрито основні аспекти використання південноафриканців. Щодо створення спеціальних розвідувальних південноафриканських бригад, яких використовували для розвідки на іноземних територіях для створювання карт окреслено у статті «Підтримка топографічного картографування в південноафриканській армії протягом 20 століття» південноафриканських істориків Андре Джейкоба та Хенні Сміта [44].

Культ вшанування пам'яті Першої світової війни в Південній Африці, який зосереджувався навколо битви 1-ї південноафриканської піхотної бригади під Делвіль-Вуд, що сформувалося соціально-політичними обставинами в Південній Африці між англо-бурською війною 1899-1902 років розглянуто у науковій публікації «Пам'ять, культ загиблих (Африка)» професора кафедри історії Університету Бен-Гуріона в Негеві Рута Гінію та професора Стеленборського університету Сурьяканти Четті [26]. На проведення битв Першої світової війни в Африці та її наслідки для Африки, крім того, використання африканських людських та інших ресурсів колоніальними державами, особливо Англією та Францією, у боях, що ведуться на фронтах у Європі наголошує турецький історик Мехмет Сейфеттін Ерол у своїй праці «Наслідки Першої світової війни для Африки та колоніалізму» [50].

Створення та роль південноафриканського мотоциклетного корпусу у війні у Східній Африці розглянуто у статті південноафриканського вченого Стівена Феррейра під однозначною назвою «Південноафриканський мотоциклетний корпус» [60]. Загальна картина війни на Сході Африки та залучення до цієї події південноафриканців описана у статті «Східноафриканська кампанія 1914 – 1918 рр. 3-й сапер і шахтар Фарідкот. В пам'ять про всіх тих, хто брав участь у східноафриканській кампанії 1914-1911 рр., включаючи

цивільних осіб, носіїв і війська» британського історика Річарда Снейда [57].

Варто звернути увагу на статтю під назвою «Аналіз маневрової війни Південно-Африканської кампанії в Німецькій Південно-Західній Африці 1914-1915 рр.» автором якої є вчений, Стеленборського університету Антоніо Гарсія [21]. Складається ця праця з двох частин: теорії маневрової війни та історії південноафриканської кампанії 1914-1915 років у німецькій Південно-Західній Африці. Кампанію багато в чому описували як другорядну сцену в рамках великої геостратегічної гри в шахи Першої світової війни. Мета цього аналізу полягала в тому, щоб поставити питання про те, чи була перемога Південно-Африканського Союзу результатом величезної чисельної переваги чи операційних концепцій, які південноафриканці застосовували під час виконання кампанії.

Крім того, у статті Антоніо Гарсія «Повітряні сили в кампанії Південно-Африканського Союзу в Південно-Західній Африці під час Першої світової війни» [20] зазначає, що під час Великої війни британські літаки використовувалися переважно для розвідки та артилерійського спостереження. Кампанія Південно-Африканського Союзу під час Першої світової війни в Німецькій Південно-Західній Африці дозволила Південній Африці вперше застосувати військові літаки у звичайній війні. Створення та використання Південно-Африканського авіаційного корпусу у складі Союзних сил оборони забезпечило союзним сухопутним силам значне збільшення сил у плані передової розвідки. Кампанія характеризувалася масштабними охопленнями, які здійснювали командос Союзу. Під час останньої частини кампанії літаки забезпечували розвідувальною інформацією про розташування та концентрацію німецьких військ, що допомогло в їх остаточному оточенні.

Використання флоту Великої Британії у війні на південно-західному африканському напрямку описано у науковій праці південноафриканського вченого Карта Нела під назвою «Роль флоту в німецькій Південно-Західній Африці 1914-15» [52], а роль літаків у цій війні окреслена у статті «Корпус авіаторів Південної Африки. Літаки та персонал на південному заході. 1914-1915» південноафриканською вченою Естергуйзе Абель [38].

Нова оцінка військового лідерства Яна Смутса через аналіз його кампанії під час Першої світової війни, що демонструє, що він був талановитим генералом, обізнаним з ремеслом маневрової війни та стилем командування, пронизаним досвідом його часів, коли він був бурським генералом, а також міжнародна політика Великої Британії щодо Німецької Південно-Західної Африки досліджено у біографічній книзі американського дослідника Девіда Брока Каца «Генерал Ян Смутс і його Перша світова війна в Африці, 1914 – 1917 рр.» [31]. Також у дослідженні використано статтю зазначеного автора під назвою «Сандфонтейн: оперативний повторний аналіз битви в контексті першої фази німецької кампанії в Південно-Західній Африці генерала Дж. Смутса 1914 року» [32] в якій розглядається суперечливі політичні та військові аспекти ранньої історії Союзу на основі битви під Сандфонтейном 26 листопада 1914 р. Також автор зазначає, що історики помилково припустили, що початковий план генерала Дж. К. Смутса щодо вторгнення в німецьку Південно-Західну Африку в 1914 році був змінений, щоб виключити окупацію Волфіш-Бей/Свакопмунда. Натомість затримки з окупацією Волфіш-Бей/Свакопмунда поставили сили Південно-Африканського Союзу у Людеріцбюхті в ненадійне становище. Сандфонтейн, відчайдушна спроба відвернути Німеччину, була оперативним провалом, а не тактичною помилкою, яку зображують історики. У статті Девіда Брока Каца під назвою «Зіткнення військової доктрини: бригадний генерал Вілфрід Маллесон і південноафриканці

Салайта Хілл, лютий 1916 р.» [30] розповідається про долю новопризначеного англійським урядом командира Вілфріда Маллесона

У дослідженні південноафриканського вченого Крістофера Бекволда під назвою «Намібійська війна: виклики англо-німецьким відносинам у Південній Африці» [29] досліджується, як міжколоніальні відносини, які відбувалися під час війни, зображували відносини Британії та Німеччини в Африці. У ньому оцінюється, як залишкові наслідки війни в Намібії створили англо-німецьку напруженість у Південній Африці та як, попри гарячі точки, уряди Капської провінції та Німецька Південно-Західна Африка інколи могли співпрацювати.

Щодо німецько-британської суперечності на Півдні Африки аргументовано ще в одній науковій праці вченого Беквольда Крістофера Генрі: «Кордон Південно-Західної Африки та об'єднання Південної Африки, 1883-1915 рр.» [28]. У дослідженні розглянуто, як початку Першої світової війни, коли Німеччина та Південно-Західна Африка запропонували підтримку повстанню африканерів, щоб відвернути увагу Великобританії від Європи та встановити дружній уряд у Південній Африці, а також дати Союзу можливість завоювати Південно-Західну Африку як частину своїх субімперських амбіцій. Серед незмінних тем є взаємодія між політичними, економічними та військовими подіями, включаючи прикордонні суперечки, незаконну торгівлю, трудову конкуренцію та збройні вторгнення під керівництвом недержавних осіб. Британський уряд схвалив південноафриканський союз частково для створення Південної Африки, достатньо сильної, щоб відбити німецькі геополітичні загрози.

Також у нашому дослідженні використано статтю південноафриканського дослідника Дієтца Атона під назвою «Намібія: Південно-Західна Африка 1914-1923» [35], в якій детально розглянуто основні деталі участі британської влади та колоніальних південноафриканських військових сил у Південно-Західній Африці та

основні наслідки цієї війни. Про початкові дії у підготовці британської влади до війни у Південно-Західній Африці та роль будівництва залізниць описано у статті «Залізниця та військові дії 1914-1915 рр.» південноафриканського історика Боуча Р.Дж. [24].

Американський дослідник Калєб Джозєф Камберленд у статті «Колоніальний контроль і влада через закон: територіальність, суверенітет, та насильство в німецькій Південно-Західній Африці» [46] порівняв внутрішню і зовнішню політику Намібії під владою Німеччини та Великої Британії, а також розглянув колоніальні злочини Німеччини за щоденником Хендріка Вітбуї.

У дослідженні було використано й статтю авторів Хелоїз Вебер і Мартін Вебер: «Колоніалізм, геноцид і міжнародні відносини: Намібійсько-німецький випадок і боротьба за відновлення відносин» [41]. У ній розглянуто випадки геноциду 20-го сторіччя, вчиненого німецькими колоніальними військами проти народів Овагереро та Нама на території сучасної Намібії, що становить значний етичний і політичний виклик не лише на практиці, але й для теорії та теоретизування міжнародних відносин. Боротьба народів Овагереро та Нама за справедливість і відновлення відносин з Англією привертає увагу до необхідних змін у політичних практиках. На цю ж тематику було написано наукову працю французької дослідниці Александри Бессетт Фурньє під назвою «Англо-німецькі суперечки щодо адміністрації та відносин до Популяції гереро та нама Південно-Західної Африки у Синій книзі та Білій книзі (1904-1919)» [16] в якій сторони конфлікту намагалися виправдати свої дії у колоніях, переводячи стрілки один на одного.

Південноафриканське вторгнення в німецьку Південно-Західну Африку було розглянуто й у статті «Південна Африка» написаною британським істориком Вільямом Келехером Стореєм у 2017 р. [65]. У статті португальського історика Філіпе Рібейро де Менесеса

«Англо-португальські відносини на Західному фронті: португальський експедиційний корпус і британське верховне командування»[39] досліджується стосунки між двома арміями та розглядається, чому в такій напруженій атмосфері британське верховне командування було змушене поступитися.

Професорка історичного факультету Університету Вільяма Патерсона Кріста Моллі О'Доннелл у статті «Громадська небезпека поширення чуток»: Новини німецької колоніальної Південно-Західної Африки під час Першої світової війни» [51] розглянула як колоніальна преса у колоніях Південно-Західної Африки впливає на внутрішню ситуації на територіях.

У монографії «Охорона здоров'я, лікарні та расова гігієна в німецькому колоніальному В'єтнаму (1890-1915 рр.)» британських вчених Весселса, К. Б., та Брока В.С. південноафриканського історика Адама А. М. й намібійського історика Коррея С., спираючись на первинні та вторинні джерела автори надають розуміння розвитку лікарень, охорони здоров'я та расової гігієни в колонії з особливим посиленням до В'єтнаму у період боротьби з колоніями Англії [64].

Щодо розгляду особливостей викладання зазначеної теми у шкільному курсі історії були використані роботи вітчизняних науковців таких як Валентина Козова стаття «Використання методу дискусій як засіб формування громадянської компетентності учнів» [73], Алла Нечипоренко стаття «Особливості розвитку критичного мислення під час проведення дебатів» [76] та інші. Підпункт нашої роботи: «Вивчення міжнародної політики Великої Британії на Півдні Африки під час Першої світової війни на позакласних заняттях» допомогла дослідити авторка Світлана Моцак у статті під назвою «Роль та місце позаурочної роботи з предмета в сучасній шкільній історичній освіті» [74]. Щодо використання у шкільному курсі історії проектів наданні повноцінні факти у статті «Особливості застосування проектних технологій на

уроках історії» Юлії Яценко [85] та у статті «Веб-квест у роботі з учнями загальноосвітньої школи» авторки Ірини Карп [71].

Джерельна база історії міжнародної політики Великої Британії на Півдні Африки зазначеного періоду є досить ґрунтовною. Так, у дослідженні використано архівні джерела не тільки Великої Британії, а й Південної Африки та Австралії. З архіву Трудового корпусу місцевих жителів Південної Африки [10] ми дізналися про залучення південноафриканців до війни на Західному фронті на боці союзників Великої Британії, особливо Франції, у перше як військових, по-друге як трудовий контингент, що проаналізовано за архівним джерелом про Першу світову війну в Анголі та міжнародне право [6]. З архіву Англії було досліджено телеграму Головнокомандувача ВМС (СiС) Кейп до Адміралтейства від 31 серпня 1914 р. [12], меморандум полковника Маллесона міністру армії від 6 липня 1916 р. [11], корабельну справу у Натальському призовому суді [13]. Також було розглянуто з південноафриканського архіву втрати серед заморських та східноафриканських експедиційних сил СА, 1917 р. [2], доповідь: Бельгійська комісія про злочини, 1914 р. [5], телеграму № 2, Кідстон серу Едварду Грею від 4 січня 1915 р.; деп. 507, телеграму № 4, генерал-губернатор Південної Африки державному секретарю у справах колоній від 14 квітня 1915 р., [4] лист лорда Стемфордхема до Бакстона від 13 серпня 1915 року [3] та інше.

Для розкриття педагогічного розділу кваліфікаційної роботи було використано навчальну програму від міністерства освіти [14] та «методичні рекомендації про викладання історії у 2021/2022 навчальному році [15].

1.2 Методологія дослідження

У кваліфікаційній роботі були використані загальнологічні та спеціальні історичні методи. Основними загальнологічними методами стали методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, абстракції, дедукції та індукції

За допомогою аналізу ми змогли оглянути стан вивчення даної теми в історичних роботах дослідників, а метод порівняння допоміг розглянути особливості джерельної бази та історіографії, що дало нам змогу розкрити об'єктивну картину минулого. За допомогою узагальнення ми змогли повноцінно створити цілісну картину подій Першої світової війни на південноафриканському регіоні та за його межами й наприкінці до кожного розділу узагальнити головну інформацію висновками. Абстракція як історичний метод допомогла нам відкинути випадкові та другорядні сторони, а залишила найголовніший матеріал і не нагромаджує історичні факти. Дедуктивний метод допоміг нам при висвітленні економічних та військових аспектів зовнішньої політики Великої Британії у зазначеному регіоні у період Першої світової війни, а індуктивний метод розкрив роль південноафриканців у зовнішній політиці Великої Британії зазначеного періоду.

За допомогою спеціального історичного методу історико-порівняльного було простежено основну лінію міжнародної політики англійського уряду та боротьбу з Німеччиною за розширення влади над колоніями у районі півдня Африки. Історико-системний метод дозволив розкрити взаємозв'язок між економічними та військовими перетвореннями у зовнішній політиці Великої Британії у вирі військових дій. Історико-генетичний метод спрямований на викладення подій англійської Південно-західної кампанії та Східної кампанії в Африці в логічній послідовності та виявити основні причинно-наслідкові зв'язки цих двох подій.

Принцип комплексності у кваліфікаційній роботі розкрив основні аспекти здобутків не тільки історичної науки, а й педагогіки. Принцип багатофакторності допоміг виявити низку факторів, які описали початок певних змін британської зовнішньої політики в період Першої світової війни, щодо колоній у південній Африці.

Звичайно не потрібно забути про принцип історизму за допомогою такого принципу було простежено закономірну еволюцію політичного та економічного розвитку англійських колоній у південній Африці в часовому просторі та їх вплив взагалі на британську зовнішню політику.

Висновки до розділу

Отже, проаналізувавши опрацьовану наукову літературу можна зазначити, що в роботі представлено велику кількість робіт іноземних науковців, які на основі архівних джерел повною мірою дослідили особливості та напрямки міжнародної політики Великої Британії на Півдні Африки у контексті Першої світової війни.

У педагогічній частині кваліфікаційної роботи представлені праці вітчизняних вчених, за допомогою них ґрунтовно змогли проаналізувати можливості розгляду теми у шкільному курсі історії.

Джерельна база дослідження представлена у певній кількості опублікованих джерел. Так, у кваліфікаційній роботі було використано меморандум, телеграми, листи, спогади учасників подій, надаючи дослідженню об'єктивної характеристики.

З боку теорії, методологічна основа дослідження допомогла всебічно дослідити наукову літературу і джерела з даної проблематики загальнологічними, спеціально історичними методами та принципами .

РОЗДІЛ II

ДИПЛОМАТІЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЩОДО ПІВДЕННОЇ АФРИКИ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1918 РР.)

2.1 Зовнішня політика Англії щодо Південно-Африканського союзу у період Першої світової війни

Початок Першої світової війни означав кінець вигідної торгівлі Англії з ворогом, тобто з Німеччиною. Таким чином, Гамбург більше не отримував з півдня Африки зернові культури, заморожену яловичину, різні сушені фрукти, пір'я страусів та важливу кору плетені, що була призначена для німецьких шкіряних заводів [23, с. 1-5].

Щоб зберегти своє положення світового фінансового центру Велика Британія у серпні 1914 р. уклала угоду з усіма іноземними компаніями, що працювали у Південній Африці, про купівлю всього золота за фіксованою ціною у розмірі чотирьох фунтів стерлінгів за унцію під час конфлікту, у той час, як вартість імпортного національного обладнання та робочої сили зросла, таким чином зберігши золото у своєму домініоні Англія убезпечила себе від ризику, що золото може зникнути через військові дії. На початку Першої світової війни офіційні особи Банку Англії в Лондоні співпрацювали із Південно-Африканським Союзом, для заблокування постачання золота в Німеччину, а також щоб вмовити власників шахт продавати золото тільки британській скарбниці за цінами, встановленими скарбницею. Це полегшило закупку продовольства і боєприпасів за домовленістю в США та нейтральних країнах [62, с. 9].

Італійська дослідниця Кален Паллавер зазначила у статті «Війна та колоніальні фінанси (Африка)», що якщо південноафриканські гірничодобувні компанії погодяться, щоб продати золото лише банку, вони отримали б аванс у розмірі дев'яносто семи відсотків вартості золота, коли воно прибуло до Лондона. В принципі, угода була прийнята добровільно, але на практиці, якщо південноафриканські компанії намагалися продати золото в інші країни, банк втручався, щоб запобігти цьому. Угода діяла майже через вісім місяців після підписання перемир'я. Безсумнівно, це завдало шкоди південноафриканським виробникам золота, тому що, всупереч підвищенню ціни на золото під час війни, видобувні компанії повинні були продавати золото за ціною, встановленою в угоді. Угода була невіддільною частиною військової стратегії Великої Британії. Так, у 1916 р. додаткові кошти для громадських робіт в колонії були отримані Англією від нового експортного податку на какао [47, с. 4-5].

В економічному плані покращилися взаємозв'язки із Нідерландами, а саме з її колоніями: Голландською Ост-Індією, Голландськими Антильськими островами, Сурінамою і Кюрасао, Голландською Новою Гвінею. Тому у 1915 р. Велика Британія імпортувала до Південної Африки продукції з Нідерландів на суму 20 146 591 фунтів стерлінгів, а Нідерланди своєю чергою імпортували на суму 169 997 фунтів стерлінгів у свої колонії, а іншу частину на суму 511 378 фунтів стерлінгів до самих Нідерландів. У попиті були лісові ресурси та овеча шерсть з південного регіону Африки [63, с. 329].

Багато капіталістичних держав були зацікавлені в потенційних територіях Великої Британії у Південній Африці через наявність великої кількості родючих земель, мінералів, озер та інших потенційних попитів, отже, це призвело до ворожнечі між капіталістичними державами через територіальне втручання та непорозуміння між собою через контроль влади над колоніями. Можна зазначити, що основними мінеральними

ресурсами в 1914 р. у Південній Африці були золото, яке оцінюється у розмірі 173 560 000 доларів; діаманти – 26 703 000 доларів; вугілля – 10 847 000 доларів; мідь – 3,369,000 доларів; олово – 1 515 000 доларів, у період військових дій збільшилось виробництво цукру, відбувалася закупівля у Сполучених Штатах Америки важких і тонкодисперсних хімікатів, хоча загальний імпорт усіх класів товарів до Союзу в 1914 р. впав приблизно на 20 відсотків [43, с. 887].

Так, будучи невіддільною частиною Британської імперії, Південно-Африканський Союз із початком військових дій автоматично почав перебувати у стані війни [Додаток Б, рис. 1.1]. З 1914 року за ініціативи Великої Британії був створений міжнародний фонд для підтримки південноафриканських підрозділів, які брали участь у війні. До початку березня 1916 р. було зібрано 1670 фунтів стерлінгів, не враховуючи окремої суми, зібраної на обладнання військ Свазіленду, які воювали в Південній Африці та Німецькій Західній Африці. Вже до 31 березня 1916 року сума становила 3400 фунтів стерлінгів. З цієї суми 1187 фунтів було інвестовано у військову позику Імперського уряду. До березня 1917 р. внески зросли майже до 4500 фунтів стерлінгів [37, с. 62].

На додаток до цього на півдні Африки відбувалося патрулювання берегових вод, що тягнулися аж до Момбаси на сході, після того, як німецький корабель «Кенігсберг» був помічений 30 жовтня в дельті Руфіджі за 18 миль від берега. Тому Кінг Холл відповідав за захист портів від вторгнення та запобігання німецьким комерційним судам від досягнення місця призначення на півдні Африки, йому було надано три застарілі крейсери для патрулювання води: «Пегасус», «Астрей» і «Гіацинт». Вже до 20 серпня три німецькі кораблі були затримані та передані призовим судам. Це значно покращило б транспортні можливості країни-учасниці та Кінг Холл міг розпочати провадження. Треба було підготувати претензії та обґрунтувати, чому Союз повинен

отримати корабель, а не, наприклад, Австралія, яка часто пред'являла претензії на те саме судно, оскільки воно було заплановано для неї, але було спіймано у водах Південної Африки чи навпаки [8]. .

7 вересня 1916 р. уряд Південної Африки створивши південноафриканський корінний трудовий корпус, погодився на користь Великої Британії залучити двадцять п'ять тисяч чоловіків за суворої умови, що вони будуть жити в закритих приміщеннях і працювати ізольовано від усіх інших солдатів і цивільних на Західному фронті. З них двадцять одна тисяча осіб за попередніми угодами між Англією і Францією була відправлена до Франції через брак робочої сили для робіт у французьких портах таких як Гавр, Руан, Булонь, Дьєп, Кале і Дюнкерк, де займалися розвантаженням мільйонів тонн боєприпасів. Працювали вони й у лісах, а також були залучені для будівництва військових залізниць, ще три тисячі чотиреста вісімдесят дві особи були залучені до Капських допоміжних кінних транспортних компаній [Додаток Б, рис. 1.2-1.5].

Хоча деякі чорношкірі південноафриканці були налаштовані скептично, інших надихнула можливість побачити світ, зайняти своє місце за міжнародним столом, але за результатами війни у Європі південноафриканський корінний трудовий корпус втратив більше тисячу осіб, а ті, хто повернувся до Південної Африки навіть не мали права отримати Медаль Перемоги між союзниками [10, с. 1; 34, с. 14-15; 1, с. 12].

У 1917 р. Королівською хартією була створена Імперська комісія з військових поховань, під керівництвом сера Фабіана Уера (1869–1949) [Додаток Б, рис. 1.6], який був постійним захисником основних принципів Комісії, прийнятих у 1918 році, у тому числі «що після смерті всі, від генерала до рядового, незалежно від раси чи віросповідання, мають отримати рівні права» [26, с. 3].

У південноафриканському архіві в документі під назвою «Солдати без нагороди - африканці у війнах Південної Африки» ми можемо спостерігати, що в результаті чудової роботи, виконаної Південноафриканським трудовим корпусом в Африці, вони були завербовані для служби за кордоном. З першого конвою два кораблі прибули до Франції, але третій, «Менді», з понад 600 чоловіками, був потоплений біля острова Уайт 21 лютого 1917 р. в результаті зіткнення з іншим судном, «Дарро» причиною цього випадку став густий туман [9].

Південноафриканський вчений Герман Варден у статті під назвою «Пам'ятаючи про участь Південної Африки у Першій світовій війні: битва під Дельвіль-Вуд і затоплення «Менді» зазначив, що коли «Дарро» зіткнувся з «Менді» [Додаток Б, рис. 1.7-1.9], телеграфіст загинув, що призвело до збою радіозв'язку, що унеможливило виклик допомоги з кораблів союзників поблизу. З 872 солдатів, які були на борту, вижили лише 230. Корабель сильно нахилився вправо і затонув приблизно через 20 хвилин після зіткнення [42, с. 3-4].

Багато британських чиновників, особливо тих, хто мав колоніальне походження підтримував ідею вербування південноафриканців на службу в іноземних військових легіонів [Додаток Б, рис. 1.10]. Наприклад, у науковій статті «Імперський домініон: Південна Африка в першій світовій війні американського дослідника Метью Паттерсона підкреслювалось, що Вінстон Черчилль виголосив палку промову до британського парламенту, закликаючи до використання африканців у бойових діях на територіях союзних держав. Проте, можна зазначити, що Південна Африка не мала наміру підтримувати британський колоніалізм, радше вони прагнули потенційно стати новою британською колонією та зробити її частиною власного союзу [49, с. 5-6].

Проте, мотиви для участі в іноземній кампанії були різними, але варто зазначити, що деякі чоловіки були мотивовані піти добровольцями

після того, як почули про «звірства» в Бельгії [Додаток Б, рис. 1.11] та після затоплення «Лузітанії» 7 травня 1915 р. Обурення широко публікувалися в Союзі з метою пропаганди як це робилося в Англії [5]. Однак важливо, що коли кількість новобранців зменшувалась, посилювався тиск англійського уряду на медичні служби з метою вилікувати поранених солдатів і з метою повернення на фронт. У 1916 р. вербування тривало протягом усього воєнного періоду, але Бота [Додаток Б, рис. 1.12] вважав, що Африка була виснажена такими хворобами, як малярія і потрібен був період після одужання, щоб цих людей можна було відправити до Європи для підкріплення 1-го Південно-Африканського батальйону [Додаток Б, рис. 1.13]. Взагалі, південноафриканська бригада зазнала значних бойових втрат під час кампанії на Соммі, втрати між 1 і 20 липня склали 3155 осіб [2].

У книзі «Глобальна сила: війна, ідентичності та шотландська діаспора» шотландських істориків Девіда Форсайта та Венді Уголіні повідомлялося, що 14 липня південноафриканська бригада отримала наказ від Англії вийти на Сомму. Так, 9-та дивізія намагалася захопити Дельвіль-Вуд і Логеваль на чотиримильній смузі фронту на південь від Позера. Прибувши до Делвіль-Вуд 15 липня, південноафриканці потрапили під сильний вогонь. Боротьба була запекла; проти бригади в різний час були кинуті частини кількох німецьких дивізій. Лише 20 липня бригада була змінена. Після короткого періоду реорганізації, під час якого бригада була відновлена, вона увійшла в окопи у Вімі. Убитих і поранених було так багато, що з понад 3000 членів бригади лише троє офіцерів і 140 інших рядових змогли вийти наприкінці військових дій [33, с. 156].

Однією з найбільш відомих битв південноафриканців на стороні французів та англійців була битва у портах Портсмут, Саутгемптон, Гавр, Шербур. До ранку 21 березня 1918 р. німці увірвалися в Гош-Вуд на півдні, загрожуючи флангу південноафриканської бригади та

змушуючи її відступати. 23 березня бригада утримувала пагорб Муален, але коли сусідня дивізія була змушена відступити, її фланг знову був відкритий. Командувачу бригади, генералу Фреду С. Доусону, англійської владою було наказано відступити на 1500 ярдів до лісу Мар'єр біля села Бушавен, але утримати його потрібно було за будь-яку ціну. Проте, чисельність бойових підрозділів скоротилася до 100 осіб у ході бойових дій, і не залишилося жодного патрона, коли німці розпочали нову атаку о 16:00, що призвело до капітуляції Доусона. Південноафриканська бригада була фактично знищена під Мар'єр-Вуд, але її стійка позиція дала змогу іншим відступити, щоб сформувати нові лінії оборони. До кінця березня німці були зупинені на річках Уза та Сомма, але їхні зусилля щодо забезпечення прориву тривали, і 9 квітня було розпочато другий наступ у районі Іпра. Однак, порив німецької армії був рішуче зупинений у липні 1918 р, коли її четвертий головний наступ того року зазнав поразки у другій битві на Марні [61].

Південноафриканська вчена Анрі Делпорт у статті «Війська Південної Африки в Європі та на Близькому Сході (Південно-Африканський Союз)» зазначила, що перша піхотна дивізія південноафриканців була першою, яка відправилась за наказом англійського уряду на службу за кордон після деякої підготовки в Потchefструмі. Перша партія прибула до Сполученого Королівства у вересні 1915 р. для навчання в Бордоні в Гемпширі для підготовки до служби у Франції. Проте в грудні 1915 р. було вирішено перекинути бригаду до Єгипту, щоб боротися разом з британськими військами проти сеннусі. Метою цієї кампанії було захистити Єгипет і стратегічно розташований Суецький канал, який забезпечував торговельні інтереси союзників у Середземноморському басейні, а також життєво важливі постачання нафти з Близького Сходу.

Південноафриканський історик Дорнінг Вінлок у статті «Коротка хроніка південноафриканської армії (1912-1987)» зазначив, що

південноафриканці висадилися в Олександрії на початку січня 1916 року, а 25 лютого два південноафриканські батальйони брали участь у жорстокій битві біля Агагії, на південний схід від Сіді-Баррані, яка закінчилася повною поразкою турецько-сануссійських сил і захопленням турецького полководця Гаофер-паші.

Південноафриканські війська також відзначилися в Палестині під час кампанії генерала Алленбі проти турків. Після того, як 14 березня 1916 р. нарешті відбили колишній британський Соллум, бригаду було переведено на Західний фронт у складі 9-ї шотландської дивізії.

Влітку 1916 р. в Палестині було розгорнуто шість облогових батарей південноафриканської важкої артилерії разом з бригадою польової артилерії та дивізією Капського корпусу. Наступного року бригада взяла участь у битві під Аррасом (квітень 1917 р.), третій бій Іпр (вересень-жовтень 1917 р.) [18, с. 3; 36, с. 29].

Британська влада попросила португальський уряд утримуватися від проголошення свого нейтралітету в конфлікті, своєю чергою британська влада сподівалася, що португальські війська будуть долучені на африканському театрі бойових дій. 4 серпня в телеграмі на ім'я голови британського представництва в Лісабоні Ланселота Карнегі міністру закордонних справ Англії Ейру Кроу він знову попередив, що Португалія не проголошуватиме нейтралітету, запевнивши, що у разі нападу з боку Німеччини проти будь-якого португальського володіння, уряд Його Величності розглядатиметься згідно з умовами англо-португальського союзу [54, с. 7].

Проте, на початку 1916 р. Велика Британія намагалася приєднати до своїх колоній південь Мозамбіку, що належав Португалії військовим шляхом, залучивши колоніальні війська Південно-Африканського Союзу. Стратегія, тактика та матеріально-технічне забезпечення Великої Британії різко змінилися для боротьби з оточенням і ворогом, але Португалія, а саме уряд у Лісабоні, не прислухалися до порад генерала

Массано [Додаток Б, рис. 1.14]: покращити становище армії, тому коли настала загроза, уряд Португалії намагався покращити стосунки з Англією дипломатичним шляхом [56, с. 52-53].

Можна зазначити, що ще у 1914 р. генерал Смутс у надсекретному меморандумі до військового кабінету захищає навіть включення до Союзу півдня Мозамбіку, Родезії, Південно-Західної Африки та від частини південної Анголи до регіонів, які перетинає Бенгельська залізниця. Для досягнення цієї мети Смутс звертається до переговорів, навіть допускаючи деякі їх форми спільного суверенітету та вказуючи як компенсацію, яка має бути надана португальському уряду, помилування боргу перед Англією і поступку німецьких колоній Того і Камеруну, навіть захищаючи обмін Мозамбіку на Південно-Західну Африку. Так, за основними угодами було передано Великій Британії та Південно-Африканському Союзові у Мозамбіку контроль над залізницею та портом Лоренсо-Маркес, а також Велика Британія намагалася завербувати корінне населення на копальні Ренд, в Анголі відбулася демаркація південного кордону між країнами та права на використання вод річки Кунене між собою. Тому зрозуміло, що в цей день Смутс ще не виступав за військову окупацію, як він захищатиме пізніше, але правда полягає в тому, що в результаті цих претензій Союз розпочинає потужну кампанію в міжнародних фінансових колах, формуючи атмосферу недоцільності надання кредитів Мозамбіку [48, с. 10-11].

Уряд Союзу хотів переглядати пошту та товари на португальських кораблях, призначених до португальської Східної Африки, оскільки вважав, що португальці, попри те, що вони були союзниками Британії, підтримували німців у східноафриканській колонії.

Британія відмовилася, тим самим підриваючи спроби Союзу остаточно окупувати португальську територію та гавань. З початком війни ворожі кораблі перебували в морях, а в деяких випадках і в портах, вантажили або розвантажували товари. За правилами війни

захоплені кораблі ставали військовою здобиччю, а товари на нейтральних кораблях, призначених для ворожих територій, могли бути конфісковані. Однак, виникали ускладнення, коли вантажі на ворожих кораблях призначалися на союзні території, такі як Австралія, і навколо них оплачувалися збори за док та інші витрати. Тому для посередництва різних інтересів було створено призові суди, два з яких перебували в Південній Африці, один у Дурбані. Наприклад, у 1915 р. розглядалася одна справа, яка стосувалася двох німецьких кораблів «Сурат» і «Гонсланд» і трьох британських кораблів. Так, британський корабель «Брітон» втратив свій вантаж через німецьких агентів, тоді як «Глендху» мав на борту труби та інший вантаж, що належав німецькому пароплаву «Муанза», який був у Свакопмунді. Останнім був «Гілфорд», який також перевозив німецькі товари [13].

Стосунки між державами покращилися з підписанням 12 січня 1914 році угоди про взаємовигідну торгівлю в колоніях між країнами. Британська дипломатія докладала всіх зусиль, щоб забезпечити більш сприятливі умови для своєї комерційної діяльності, зрештою досягнувши більшості своїх цілей завдяки цьому договору, наполегливо підтримувала свій намір активізувати англо-португальські торгові відносини із залученням Британської торгової палати та Комерційної асоціації Лісабона та докладала зусиль для вивчення торгівлі та фінансів Португалії [19, с. 167-168].

Вже 22 травня 1917 р. у військовому відомстві відбулася перша зустріч між двома делегаціями; британців очолювали лорд Роберт Сесіл [Додаток Б, рис. 1.15], парламентський заступник міністра закордонних справ, і сер Джон Джелліко [Додаток Б, рис. 1.16], перший морський лорд. Сесіл стверджував, що йому буде важко знайти торговельні кораблі, необхідні для задоволення побажань португальців; Джелліко, зі свого боку, пообіцяв спробувати знайти два есмінці для їх супроводу, додавши, що надати більше буде неможливо. Португальці

зобов'язувалися віддати колишні німецькі кораблі у розпорядження Лондона. Після цієї зустрічі виникла довга пауза, Нортон де Матос чекав остаточної відповіді від британського уряду. Це питання обговорювалося у Військовому кабінеті 31 травня, Дербі припустив, що бажання Нортон де Матоса зустрітися з Девідом Ллойд Джорджем було використано для того, щоб отримати дозвіл для британців вербувати 20 000 осіб на півдні Мозамбіку та на Півдні Африки, щоб вони працювали на кораблях [39, с. 183].

У серпні 1914 р. Бельгійське Конго допомагало в обороні Британської імперії, особливо родезійського Аберкорна, але було незадоволене цією пасивною роллю. Місцева британська влада там попросила бельгійську допомогу від сусідньої Катанги, що спочатку викликало розчарування уряду в Лондоні. Тим часом губернатор Катанги Чарльз Томбер був призначений бельгійським командиром війська. Він дуже неохоче допомагав англійцям, але його підлеглий, майор Олсен, який керував катангцями, був готовий задовольнити прохання. Британський прем'єр-міністр Асквіт і військовий міністр Ллойд Джордж хотіли за будь-яку ціну утримати бельгійців у війні, частково тому, що вони побоювалися передбачуваної переваги німецьких військ в Африці під впливом звіту Генерального штабу, який Мюррей надіслав усім членам кабінету. Водночас Велика Британія та Південно-Африканський Союз докладала значних зусиль для покращення відносин із Бельгією через надання гуманітарної допомоги. Тому біженці з Бельгії могли поїхати до Південної Африки, а методистська церква Веслі стала посередником у розміщенні дівчат. Потрібним був обслуговуючий персонал. Поранених бельгійських солдатів приймали вже в 1915 р. в Рондебош на мисі [45, с. 135-137].

Можна зазначити, що до січня 1915 р. в Лондоні також тривали офіційні зустрічі між британським і бельгійським урядами для

визначення найкращого методу військового співробітництва, тоді як неофіційні перемовини були спрямовані на Південну Африку [4].

З листа лорда Стемфордхема до Бакстона повідомлялося, що Король Великої Британії одного разу попросив свого особистого секретаря написати Бонару Лоу, міністру колоній, про необхідність залучити південноафриканців до військових дій з Німецькою Східною Африкою [3].

Велика частина землі Північної та Південної Родезії була захоплена Британською Південно-Африканською компанією для використання корисних копалин та їх видобутку і сільського господарства та для їх подальшого експорту на міжнародних торговельних ринках. Вже на початку 1916 р. прибув англійський бригадний генерал Едвард Норті [Додаток Б, рис. 1.17], щоб взяти під свій контроль об'єднані сили в Родезії та Ньясаленді. Поліція Північної Родезії була ключовим елементом разом із ротами британської поліції Південної Африки та підрозділами Південної Африки та Ньясаленду. У травні Норті розпочав вторгнення до Німецької Східної Африки з півдня під час кампанії, яка тривала до кінця війни [7].

Для Британської імперії стратегічне значення Східної Африки полягало в тому, що вона контролювала безпеку Суецького каналу і, відповідно найкоротший шлях до Індії та Далекого Сходу. Взагалі, військові дії у Східній Африці розпочалось британським нападом на порт Дар-ес-Салан 8 серпня 1914 р. [Додаток Б, рис. 1.18]. Велика Британія намагалася досягти угоди, яка могла б зберегти нейтралітет африканського континенту в умовах війни в Європі, але без успіху [55, с. 84- 87].

Німеччина розпочала військові дії в 1914 р., невдало атакувавши місто Танга. Потім британці напали на місто в листопаді 1914 року, але були зірвані силами генерала Пола фон Леттов-Форбека [Додаток Б, рис. 1. 19] в битві при Танзі, а Британський королівський флот окупував

острів Мафія в січні 1915 р. Після невдач у різних атаках Німеччина почала організовувати військові сили, щоб помститися британцям за контроль над територіями [58].

У наступні місяці британці кинули сили з трьох бригад проти німців у регіонах Танга та Кіліманджаро, висадившись у Танзі 2 листопада для підтримки операції. У цих боях співвідношення сил було 8:1 у Танга та 4:1 у Лонгідо. У міру того, як бої тривали, німці почали відчувати труднощі з постачанням. Обмежені військово-морські сили Німеччини біля узбережжя правої Африки були знищені 11 липня 1915 року. У 1915 р. в боях між британськими та німецькими військами за контроль над озером Танганьїка німці продовжували боротьбу з використанням партизанської тактики, хоча й зазнали значних втрат. Британці в 1916 р. розпочали комплексну операцію переслідування німецького партизанського загону, отримавши підкріплення від південноафриканців, індійців та португальців [50, с. 181].

Перший випадок, коли південноафриканські війська під британським командуванням вступили в бій з німцями в Німецькій Східній Африці на початку 1916 р., коли відбулася битва за пагорб Салайта [Додаток Б, рис. 1. 20]. Взагалі, британська політична доктрина не повністю стояла на місці й певною мірою еволюціонувала завдяки урокам, отриманим в англо-бурській війні. Тому, британці провели операцію в Салаїті відповідно до стратегії, яку слід було розпочати до початку дощів у квітні, що називається: «Попередні операції». Ці операції мали б полягати у захопленні сильних німецьких форпостів у Британській Східній Африці, щоб відновити престиж і забезпечити надійні точки для військових дій, коли дощі припиняться в червні. Проте, Маллесон опинився під командуванням британської та 2-ї південноафриканської дивізії [Додаток Б, рис. 1.21], яка була призначена для наступу на Салайта-Хілл. Він був відносно недосвідченим, бачив дуже мало бойових дій і навіть менше часу в командуванні.

Так, 11 лютого 1916 р. Маллесон видав оперативні накази про атаку німецьких позицій на пагорбі Салайта. Його мотивом для нападу до прибуття Смутса, за словами Маллесона, був наказ, який він отримав 10 лютого 1916 р., про те, що він мав захопити пагорб до 14 лютого. Ці накази, очевидно, надійшли від генерала сера Горація Локвуда Сміта-Доррієна (1858–1930) [Додаток Б, рис. 1.22] у Південній Африці, який подорожував у дорозі, щоб прийняти командування у Східній Африці [30, с. 25- 27].

У меморандумі полковника Маллесона міністру армії Капітану Джеймсу повідомлялося, щоб він командував кулеметною батареєю, яку Маллесон передав південноафриканцям на день. Після битви він повідомив, що південноафриканці не будували належної лінії вогню, а люди не бажали відкривати вогонь через ворога тому, що ці дії могли повернути до них увагу[11].

Ця атака навряд чи стала несподіванкою для німців, які помітили підготовку ще 9 лютого. Однією з них була невдала розвідка проти Салайтамаде 2-м родезійським полком, 130-м белуджським і артилерійськими елементами 3 лютого 1916 р. [Додаток Б, рис. 1.23]. Смутс розпочав атаку 5 березня 1916 р.

Лише через три тижні після свого прибуття 19 лютого. У другій половині дня 11 березня британці розпочали атаку, яка привела їх до підніжжя пагорбів Латема-Реата, де їх затримав ворожий вогонь. Маллесон, командир у Салаїті, який, очевидно був хворим. Тіге перейняв командування від Маллесона. Після битви Смутс звільнив цих двох генералів від командування тому, що ледве міг приховати свою зневагу до їхніх дій [30, с. 43-44].

До вересня 1916 р. британські війська під командуванням Смутса зайняли основну частину Німецької Східної Африки з усіма залізницями, містами та портами, якими вони володіли. Смутс продовжував просування до січня 1917 р., коли він вирушив на

Імперську військову конференцію. Його сили були в жахливому стані і непридатні для подальших наступальних дій. Його змінив британський генерал Госкінс [Додаток Б, рис. 1. 24] лише на три місяці, але він, тим не менш, ініціював вкрай необхідні реформи та реорганізацію. У травні 1917 року південноафриканський генерал Девентер [Додаток Б, рис.1.25] прийняв командування, яке він обіймав до кінця війни. Вах Девентер продовжував розвивати роботу Госкінса, водночас пропагуючи агресивну політику ведення важких битв та можливості, одночасно намагаючись знищити німецькі запаси продовольства [59, с. 3].

У статті «Підтримка топографічного картографування в збройних силах Південної Африки протягом 20 століття» південноафриканських істориків Андре Джейкобса і Генні Сміта повідомлялося, що у 1917 р. було створено у Південній Африці центр спеціальної розвідки для уряду Великої Британії. Так, майора Лейпольдта [Додаток Б, рис. 1. 26] було викликано для обстеження та створення топографічної карти затоки Салданья, яка повинна бути достатньою точкою, щоб дозволити проектування берегових оборонних споруд, якщо вони колись знадобляться тут. Після виконавши це завдання, він був переведений до штабу оборони як перший крок у створення невеликого підрозділу розвідки, який складався з Лейпольдта та одного унтер-офіцера. Їх основною функцією було збирання розвідувальних даних за межами Союзу. Проте, підрозділ розвідки витрачав у середньому лише приблизно 60 фунтів стерлінгів на місяць, оскільки на тому етапі Союз все ще використовував більшу частину, якщо не всю, її розвідки від Британського військового відомства [44, с. 37-38].

Фактом є те, що близько 17 мотоциклістів на чолі з підполковником Фейрвезером брали участь у бою біля Тандали проти німців. Вони мали приєднатися до капітана Андерсона, який дислокувався за 25 кілометрів. Прогулявшись день, вони отаборилися на

вершині хребта ввечері. Оскільки територія була переповнена німецькими військами, було віддано наказ не робити жодних «приманок». Мотоциклетний корпус розділився на невеликі групи. Деякі переїхали до Нджомбе, а інші – до Тандали. З 22 по 28 лютого 1917 Тандала оборонявся під командуванням майора Баллантайна. Вранці 28 лютого німців відкинули з Тандали. Відразу після цього було організовано 24-годинне припинення вогню, під час якого хворі та поранені з обох сторін були доставлені в госпіталь між двома рубежами. Після цього південноафриканський мотоциклетний корпус відправляється з Тандали в Ірінга, а майор Макміллан був призначений командиром мотоциклетного корпусу, дванадцять артилеристів були відправлені Льюїсом до Зомби [60, с. 17].

У статті британського вченого Річарда Снейда під назвою «Східноафриканська кампанія 1914 - 1918 рр. 3-й сапер і шахтар Фарідкот. На вшанування пам'яті всіх, включаючи цивільних осіб, носіїв і війська, які брали участь у східноафриканській кампанії 1914–1918 років» повідомлялося, що 25 листопада 1917 колона фон Леттова почала перехід через Ровуму вбхід. Колона була такої довжини, що її долали дві доби. Рухаючись на південь по нерівній місцевій дорозі, колона увійшла на незнайому територію в португальській Східній Африці. У листопаді та грудні 1917 р. король Георг п'ятий [Додаток Б, рис. 1. 27] і давній супротивник ван Девентера в бурській війні генерал сер Дуглас Хейг надіслали ван Девентеру телеграми з привітаннями за те, що він вигнав фон Леттова з Німецької Східної Африки. 12 січня 1918 р. союзні війська почали евакуацію району Ровума. Кампанію мали продовжити Королівські африканські стрільці та родезійці з Ньясаленду, Вест-Індський полк і полк Золотого узбережжя з Порто-Амелії разом із британським і південноафриканським персоналом, Капським корпусом, артилерійськими батареями, Королівським летючим корпусом. З 31

жовтня - 9 листопада 1918 р. німці зайняли Касаму розташовану за сто миль углиб Північної Родезії, а потім вдерлися до самої Північної Родезії, яка належала Англії. Вже 11 листопада 1918 р. було підписано перемир'я між сторонами конфлікту, за цим договором німецькі війська покинули Схід Африки [57, с. 82-85].

2.2 Англо-німецьке протиріччя на Півдні Африки (1914-1918 рр.)

Німеччина в роки Першої світової війни намагалася приєднати до своїх територій Південну Африку, яка входила до складу Великої Британії та була надзвичайно багатою на ресурси, а Велика Британія намагалася розширити території на Півдні Африки, захопивши Південно-Західну Африку [Додаток В, рис. 2.1]. Велика Британія в цей час мала три головні цілі, вступивши у війну в Німецькій Південно-Західній Африканській кампанії. По-перше, потрібно було забезпечити порти Людеріцбухт і Уолфіш Бейль-Свакомпунд, тим самим відрізавши їх від німецьких суден, по-друге, англійці вимагали знищення потужних передавачів, розміщених на німецьких радіостанціях у зазначених портах та у Віндгуку, по-третє, завоювання всієї території для можливого включення до Союзу.

Вторгнення на зазначену територію не було новою концепцією, ця ідея розглядалася після завершення Південноафриканської війни 1899-1902 рр. Так, британці запропонували окупувати і анексувати Дамараленд і в цей план входила й окупація Свакопмунда 1500 військовими за підтримки британського морського флоту. Був створений документ під назвою «Проект вирушення експедиційного корпусу до Німецької Південно-Західної Африки». В цьому документі зазначалися

місця висадки британців у Свакопмунді та Людерітабухті, таким чином британські війська будуть розміщені у Вармбаді і Калькфотейні [31, с. 60].

Американський дослідник Девід Брок Катц зазначав у своїй праці «Сандфонтейн: Оперативний повторний аналіз битви в контексті першої фази німецької кампанії в Південно-Західній Африці генерала Дж. К. Смутса 1914 року», що 21 серпня 1914 р. під час зустрічі групи старших офіцерів під головуванням генерала Дж. Смутса [Додаток В, рис. 2.2] було опубліковано повідомлення про те, що німецькі війська копають траншеї на коп'є на південноафриканській території поблизу Накоба. Це вторгнення на територію Південної Африки було надзвичайно провокаційним актом. Того ж дня деяким південноафриканським фермерам, які поверталися до Південної Африки з Південно-Західної Африки, німці наказали відправитися в Кітмансхуп. Фермери відмовилися, і виникла перестрілка, внаслідок чого один німецький солдат був убитий. Ці події допомогли виправдати рішення Великої Британії розпочати війну з Німеччиною [32, с. 3-4].

Англійська влада певними кроками готувалась до війни з Німеччиною за території. Так, міністерство оборони Англії звернулося до робітників залізниць Південної Африки з проханням побудувати лінію до Апінгтона якнайшвидше. Роботи розпочалися 24 серпня. Лінія Пріска-Апінгтон ще не була завершена, коли уряд вирішив продовжити її до Накоба, на кордоні з німецькими територіями, а звідти до Калкфонтейна. Розпочалися роботи на тимчасовому мосту через річку Оранж в Апінгтоні, але вони були перервані через повінь. Щоб впоратися з цим, було створено поромну переправу для постачання через річку припасів для військових сил, що діють на півночі [Додаток В, рис. 2.3]. Для поромної переправи було надано кілька невеликих суден і великий поромний понтон, який був спроектований і побудований в залізничних майстернях в Кейптауні. За допомогою

цього локомотиви та інше важке обладнання були переправлені через річку, щоб продовжити будівництво лінії Апінгтон-Калкфонтейн. Черга дійшла до Накоба [24, с. 6-7].

У телеграмі до Адміралтейства від головнокомандувача військово-морських сил Великої Британії наголошувався такий факт, що 30 серпня 1914 р. 1500 осіб і 1300 тварин вирушили до Порт-Ноллот, Північний Кейп, готуючись до вторгнення на територію німецької колонії [12].

Між 10 і 12 вересня 1914 р. обидві палати Союзного парламенту проголосували за вторгнення до зазначеної раніше території, а щоб прісікти будь-які насильницькі дії опозиції було прийнято закон про заборону заколотів, які можуть призвести до тяжких наслідків [28, с. 114]. Проте, близько 11 тисяч 500 солдатів бурів повстали, деякі з них відкрито приєдналися до німецької сторони [27, с. 111].

Для початку військових дій британською владою планувалося мобілізувати приблизно сорок тисяч осіб. Слід зазначити, що південноафриканські війська були сформовані британською владою чотирма колонами по 8-10 тисяч осіб. Три колони південноафриканських військ діяли на півдні, націлюючись на залізничний вузол у Кітмансхупі: полковник Бевес висадився в Людерітцбюхті 19 вересня 1914 р. з 16 бойовиками. Німецькі війська відійшли, а місто з важливою радіостанцією здалося. Тоді полковник Бевес хотів пройти залізничними коліями на схід через пустелю Наміб до Ауса та Кітмансхупа. Проте німці неодноразово перешкоджали південноафриканцям захопити стратегічні водопої.

Друга колона Південної Африки на чолі з полковником Грантом рушила на північ з Порт-Ноллоті 18 вересня 1914 р., перетнула німецький прикордонний пост Рамансдріфт на Оранжевій річці 21 вересня, після того, як південноафриканська морська піхота взяла на себе офіційний контроль над містом. Німецькі та австрійські цивільні особи, які не евакуювалися за власним бажанням, були перевезені

кораблями до цивільних таборів для військовополонених у Робертс-Хайтс, Південна Африка, поблизу Преторії, де їх утримували місяцями, без повідомлення громадськості про їхні особи чи стан [6, с. 161-162; 51, с. 86].

Південноафриканські війська були висаджені в порту Ноллот наприкінці вересня 1914 р. на Північному мисі в рамках початкового плану тристороннього вторгнення до Намібії. Суворі сухі умови на півдні Намібії означали, що водозбірні ями в Сандфонтейні, що знаходились неподалік від кордону з Капською колонією мали стратегічне значення. Для їх захоплення була направлена британська передова колона на чолі з полковником Грантом. Проте війська були оточені більшими німецькими силами. Німецькі стрільці завдали серйозної поразки британським військам, а вцілілі повернулися на територію Великобританії [Додаток В, рис. 2.4]. Німці розпочали військові дії навколо Південної Африки, і між південноафриканськими та німецькими військами відбулася битва при Какамас в середині зими 1915 р., за контроль над двома річковими бродами через Оранжеву річку [Додаток В, рис. 2.5]. Британська авіація завадила німцям отримати контроль над бродами та переправитися через річку. [35, с. 41].

Одним із факторів збільшення авіації стало те, що ще 9 жовтня 1914 р. міністр оборони Великої Британії домовився з американським міністром оборони Старром Джеймсоном про передачу чотирьох літаків США. Включно зі страхуванням і транспортуванням вони коштуватимуть приблизно 20 000 рандів (південноафриканська валюта). Якщо 2-3 південноафриканських офіцери вже пройшли достатню льотну підготовку в Англії, військове відомство відправляє їх назад до Союзу. Цікавим є оголошення про те, що німці мають один літак на південному заході, який не є особливо ефективним, а два пошкоджені не підлягають ремонту [38, с. 37].

На Різдво 1915 р. південноафриканський генерал Бота під командуванням британських сил висадив свої війська в Уолфіш-Бей, почавши другу фазу операції, головною ціллю якої було просунути розвідувальні підрозділи для розвідки перед лінією фронту та відвоювати територію біля річки Свакоп, одночасно використовуючи сигнальні пристрої для відстеження німецьких бездротових передач. У січні 1915 р. сили Союзу, включаючи полк Дуггана-Кроніна, зайняли пустельний район Свакопмунд і наступного місяця почали пробиватися на схід уздовж залізничної лінії. Лінії від узбережжя через пустелю Наміб до внутрішнього нагір'я незабаром набули першорядного стратегічного значення як для нападників, так і для тих, хто обороняється [Додаток В, рис. 2.6].

Як тільки південноафриканські війська взяли під контроль порти вздовж Атлантики, основні канали постачання німецької колонії були перерізані. Таким чином, стратегічне завоювання залізничної системи заклало основу для реконфігурації військової гри за владу, послабивши оперативне функціонування Німеччини й одночасно забезпечивши англійцям перевезення вантажів, технічне обслуговування і логістику південноафриканських військ [6, с. 162-164].

У лютому 1915 ряд німецьких унтер-офіцерів і бастерські солдати під командуванням лейтенанта Хунольдта створили табір для військовополонених в Уїтдраї, розташований на залізничній лінії близько 25 кілометрів на південний схід від Рехобота, призначений для 120 південноафриканських військовополонених, захоплених під час бою під Сандфонтейном. В цей час Англія намагалася домовитися про повернення колоніальних військ, Німеччина категорично відмовилася [53, с. 98-99].

Таким чином, 19 березня 1915 р. британські війська разом з південноафриканськими військами, які були сформовані чотирма колонами загальною кількістю 67000 осіб продовжили проводити

операції по взяттю Рієтської оборонної лінії. Водночас німецькі позиції в Ріті, Пфорте та Яккалсфонтейні розширилися на сорок вісім кілометрів і були сильно захищеними двома тисячами військ та чотирма артилерійськими угрупованнями. Пагорби Лангер-Гейндріх утворили природну оборонну споруду на східному березі річки Свакоп і утримувалися німцями. Крім того, німці займали пагорби Хюзабберг, Пфортеберг і Гайсберг на північ від річки [21, с. 102].

Можна зазначити, що британський флот відіграв важливу роль у сухопутних операціях на південному заході через свій новостворений відділ броневих автомобілів. Ескадрилья, яка була відправлена в Південно-Західну Африку в березні, складалася з 12 машин під командуванням командира Вітолла. Ці бронемашини показали відмінні характеристики в битві при Треккопієс [Додаток В, рис. 2.8] і викликали занепокоєння у битві, особливо тим, що тримали на безпечній відстані ворожий патруль [52, с. 65]. Для координації сил та повітряної розвідки німецьких сил британська влада вислала на допомогу південноафриканським військам шість літаків Генрі Фармен Ф-27 та два літаки Бі2С. Так, Бота зміг використати повітряну розвідку, щоб знайти німців й координувати дії між своїми колонами [20, с. 8-9].

Тому, успіх південноафриканської кампанії в Намібії залежатиме від їх здатності забезпечити свої сили на місці. Наприклад, один королівський британський корабель, перевіз 4000 коней і 750 000 галонів води в Людеріц [Додаток В, рис. 2.7]. У результаті виняткового інженерного досягнення мережа залізниць Південної Африки була швидко розширена до північного мису і до червня 1915 р. з'єдналася в Калкфонтейні з лінією в Намібії. Південноафриканці сподівалися, що їх просування буде залізницею від Свакопмунда до Віндгука, але німці зруйнували її і південноафриканські війська були змушені відновити залізницю, оскільки не вистачало води та сіна, щоб мули могли тягнути транспортні вагони [65, с. 6-7].

У другій частині березня Бота розпочав наступ зі Свакопмунда вздовж долини Свакоп залізничною лінією, захопив Отжібінгве, Карібіб, Фрідріхсфельде, Вільгельмсталь та Окаханджа. У ніч з 26 на 27 квітня кінно-стрілецькі сили здивували німецький контингент у Гібеоні [Додаток В, рис. 2.9], подолавши 335 кілометрів пустелі за одинадцять днів. А вже 13 травня генерал Бот захопив столицю Віндхукі. Кілька канадських газет віддали належне стратегії та лояльності генерала і зазначено, що взявши Віндхук, Південній Африці більше не потрібно боятися німецької загрози, в місті на той час проживало близько 7500 жителів, включаючи 4500 корінних жителів і 3000 європейців [64, с. 15].

Інші південноафриканські підрозділи на чолі з Яном Смутсом висадилися в затоці Людеріц на півдні, тоді як основний контингент перейшов через кордон. Німецькі війська під командуванням губернатора Теодора Зайца капітулювали в Хорабі на північному сході Південно-Західної Африки в липні 1915 р. [Додаток В, рис. 2.10]. Ця перемога збільшила безпеку океанської лінії Англії на сході. Щедрі умови капітуляції, надані британцями німцям у Південно-Західній Африці, дозволили німецьким резервістам повернутися додому, а німецькі колоністи залишили своє майно.

Слід також зазначити, що після завоювання Південно-Західної Африки, британський уряд дозволив німцям і надалі володіти мідними рудниками у цьому регіоні, однак інтереси німецьких алмазодобувних компаній були консолідовані та значною мірою передані на під контроль союзному урядові. Однак, у 1915 р. й далі, німецьких військових, що здалися британцям, помістили до табору для військовополонених, де більшість із них залишалася до кінця Першої світової війни. Таким чином, стався повний поворот долі для німців в колоніях: від гегемоністської влади в колонії до становища ув'язненого [46, с. 84; 29, с. 120].

Південній Африці було передано за угодою, спонсорованою Британією, управління підмандатною територією Намібії, яка пройшла без заперечень іншими представниками на переговорах. Південна Африка дотримувалася дорожньої карти щодо передбачуваної анексії території як «п'ятої провінції». Для цього Південна Африка заручилася міжнародною підтримкою Англії. [41, с. 101-102].

Завершення кампанії в Південно-Західній Африці дозволило англійському уряду відновити застійну кампанію в Східній Африці, коли Південно-Африканський Союз уряд запропонував надіслати на цю територію 10 000 осіб. У 1917 р., намагаючись підвищити аргументи щодо надання території Південній Африці під час мирних дискусій, Англія опублікувала «Синю книгу» [Додаток В, рис. 2.11] про німецькі звірства в Південно-Західній Африці у серпні 1918 р. [17, с. 95]. Однак, у відповідь на «Синю книгу» Міністерство колоній Німеччини дуже швидко підготувало відповідь під назвою «Поводження з місцевими жителями та іншим населенням у колоніальних володіннях Німеччини та Англії: відповідь на англійську «Синю книгу» від серпня 1918 р.: «Звіт про тубільців Південно-Західної Африки та поведження з ними Німеччини», або «Біла книга». Німеччина намагалася через цей документ деконструювати та спростувати звинувачення, висунуті в англійському звіті [16, с. 3].

Висновки до розділу

Отже, Перша світова війна мала серйозні та широкомасштабні наслідки для Півдня Африки, змусивши південноафриканців спробувати осмислити свій досвід, свою участь у глобальній війні імперій та своє майбутнє в колоніальному світі. Тому, жителі Південної Африки добровільно або примусово залучалися англійською владою на військову і трудову службу до Східної Африки, Франції та на Близькому Сході. У боротьбі проти Німеччини у південно-західних та східних

колоніях африканського регіону Велика Британія заручилася міжнародною підтримкою від Португалії, Бельгії та США більшою мірою в економічній та військовій сфері допомоги південноафриканським військам у боротьбі зі спільним ворогом. В результаті ми бачимо, що англійська влада руками південноафриканських сил змогла збільшити території колонії та захистити таким чином Південь Африки й повернути бувалу славу минулих імперських перемог.

РОЗДІЛ III

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ПІВДЕННІЙ АФРИЦІ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ

3.1 Особливості розгляду теми у шкільному курсі історії

Вивчення історії міжнародної політики Великої Британії на Півдні Африки у зазначений період є однією з найскладніших, а з іншого боку сучасних та актуальних тем у всесвітній історії. Тому, згідно із новою навчальною програмою для 10 класів від 1 вересня 2018 р. розробленою міністерством науки й освіти України під назвою: «Історія України (Рівень стандарту). Історія: Україна і світ 10-11 класи. Історія України: всесвітня історія 10-11 класи (інтегрований курс)», сформовано конкретний план розгляду зазначеної теми в розділі 1 першої частини навчальної програми, в якому розглянуто події від початку Першої світової війни й до її завершення, описано основні причини й наслідки світових конфліктів на міжнародній арені [14].

Звичайно, така тема торкається трагічних сторінок історії та викликає гострі запитання і тому ставлення учнів до цього періоду може бути неоднозначним, вчитель зазвичай побоюється розкривати повною мірою цю тематику, але це нівелює освітній потенціал історії в цілому, тому важливо проводити методичне опрацювання цієї теми [70, с. 92].

Відповідно до державних вимог вчитель на уроках всесвітньої історії з метою набуття учнів історичних компетентностей та розвитку

навчально-пізнавальних умінь використовує окрему структурну складову шкільного курсу у вигляді практичних занять як спеціальних уроків. При цьому вчитель історії стає консультантом, надаючи учням допомогу у їх самостійній роботі, вчитель може самостійно обирати методику проведення уроку [Додаток В]. Найактуальнішим методом викладу нового матеріалу на зазначену тему на нашу думку може бути тематична лекція в якій головне не теорія, а історичні факти [15]. Серед інноваційних методик і технологій у «Державному стандарті базової і повної середньої освіти» передбачено провадження методу критичного мислення [82, с. 230].

Так, під час розгляду теми: «Міжнародна політика Великої Британії на Півдні Африки у Першу світову війну» у шкільному курсі історії доцільно використати дискусійний метод. Дискусійний метод дає можливість сформулювати практичні навички відстоювання своєї позиції та власної думки, сприяє розвитку творчих ідей та є важливим і дієвим способом засвоєння наукових знань, також надає поштовх до інтелектуального потенціалу та підвищує пізнавальну діяльність учнів. Для проведення уроку із зазначеної теми, можна використати такі види найпоширеніших дискусійних методів як панельна дискусія, дебати, круглий стіл» та інші.

Панельна дискусія відбувається зазвичай у два етапи, при цьому формуються групи з 4-6 учнів у тому числі у кожній групі повинен бути голова. На першому етапі учні з кожної групи обговорюють тему та основні питання, а на другому етапі відбувається виклад кожної позиції групи учнів у вигляді коротких виступів кожного з учнів групи. Під час опрацювання теми «Міжнародна політика Великої Британії на Півдні Африки у Першу світову війну» на етапі закріплення нового матеріалу учням можна запропонувати відповісти на таке питання: «Зовнішня політика Англії щодо Південно-Африканського Союзу мала позитивний

аспект чи негативний ?». Учні повинні наголосити свої аргументи, що надасть змогу виявити різні точки зору та позиції на задану тематику [73, с. 48].

Важливим дискусійним методом, який ми можемо використати під час вивчення зазначеної теми є метод дебатів. Під час дебатів краще розвивається критичне мислення учнів та їх аналітичні здібності, такий метод орієнтує учнів до активної позиції, розвиває уміння працювати у команді. Вчителю необхідно створити в групі атмосферу взаємоповаги й довіри для того, щоб дебати були демократичними і відвертими. Також дебати допомагають аналізувати висловлювання опонентів, вчать мати повагу до іншої думки, яка не збігається з власною, формувати змістовні та логічні висновки щодо сказаного [76, с. 2-3].

Під час проведення уроку із зазначеної теми потрібно поділити учнів на 3 команди, наголосивши, що одна команда буде захищати інтереси Великої Британії у зазначений період, а інша команда захищає інтереси Німеччини, третя команда буде суддями. Перша команда учнів наголошує аргументи, а друга звичайно відповідає контраргументами. Судді у цей час аналізують висловлювання кожної команди та виносять своє рішення, хто з команд мав рацію у своїх думках і є переможцем. Потім учасники дебатів роблять основні висновки, а вчитель підбиває підсумки дебатів. Схожим на цей метод є метод під назвою «судове засідання», яке відбувається за слуханням справ трьох сторін, саме обвинуваченого, захисту та судді. Головною метою такого уроку є звичайно творчий розвиток учнів, що містить у собі вивчення різних фактів й історичних досліджень, самостійний аналіз джерельної бази та історіографії [75, с. 127].

Для розв'язана найскладніших теоретичних завдань з даної тематики використовують метод «круглий стіл», за допомогою якого

учні можуть обмінюватися своїми ідеями, заздалегідь готують короткі доповіді або реферати. Учні для дослідження теми, для розв'язання невідкладних завдань, класифікувати та обговорення їх за невеликий проміжок часу використовують метод «мозкового штурму».

Іншим варіантом проведення «мозкового штурму» є «кульки» або «мережа». При цьому методі запитання записується в центрі дошки у вигляді кульки, схожим на цей метод є прийом кластер, для застосування цього прийому зазвичай потрібно 5 хвилин при цьому відокремлюються смислові одиниці історичного тексту і формується текст у певному порядку у вигляді грона, це допомагає учневі отримати більшу кількість інформації.

Методи «займи позицію» та «коло ідей» дають нам змогу виявити різні позиції учнів щодо міжнародної політики Англії у Південній Африці (1914-1918 рр.).

Тому інтерактивні методи потрібно використовувати на уроках Всесвітньої історії, де в найбільшій мірі обсяг інформації перевантажений конкретними датами й подіями. На мою думку, потрібно також використовувати такі методи для розвитку комунікабельності, толерантності та цілеспрямованості учнів [79, с. 63; 72, с. 32; 78, с. 3].

Корисно використовувати інтерактивні методи у роботі з історичними джерелами інформації при цьому застосовувати різні методи й форми: цитування, складання тез, розгорнутих аналітичних коментарів до матеріалів, хронологічних таблиць, розгорнутого або короткого плану, групова робота з джерелами інформації, пошукова робота або урок-спогади. Для розвитку навчальної навички вчитель може надати зразок виконаних завдань, учні можуть окремо

опрацьовувати подані джерела або велику кількість джерел на вибір вчителя.

Така робота йде за планом. Спочатку потрібно уважно прочитати поданий матеріал, визначити його автора, встановити дату його появи, охарактеризувати період, визначити про яку подію йдеться в джерелі або чи джерело несе в собі об'єктивну або необ'єктивну інформацію, наприкінці зробити висновки щодо джерела інформації [84, с. 267-269].

Підвищують ефективність сприйняття зазначеної теми та мають ефект цікавості уроки із використанням дидактичної гри, де є наявність багатоальтернативних рішень та моделювання ситуацій у плані навчально-виховного характеру. Дидактична гра входить до нетрадиційних методик, що виховують особистість та розвивають критичне мислення. Наприклад, для підготовки учнів до дидактичної гри на задану тематику можна підготувати завдання на складання розповідей від першої особи про історичні події, які відбувалися на Півдні Африки у період Першої світової війни [83, с. 205].

Можемо використати ще один варіант гри: по-перше, поділимо учнів на дві команди й призначимо їм асистентів. По-друге, учням кожної з команд надається лист А4. Так, учень пише на листі, що пов'язано з поданим на уроці матеріалом: термін, подію або дату, а потім передає листок наступному учневі своєї команди. Наступний учасник також пише інше нове поняття чи дату, які йому запам'яталися. Якщо учень не пригадав нічого, передає листок далі, нічого не написавши. Асистенти збирають листи, аналізують їх і визначають команду, яка здобула перемогу. Для прояву творчості учнів можна поставити їм питання: «Як ще по-іншому могли розвинутися події на Півдні Африки у період Першої світової війни?» та «Які наслідки це могло спричинити для Великої Британії?» [66, с. 73-74].

Учням, як відомо, дуже складно запам'ятати дати, особливо з такої важкої для сприйняття теми тому можна використати в розгляді теми метод під назвою «Хронологічний марафон». За допомогою такого методу матеріал в пам'яті залишається на довго. Спочатку вчитель виготовляє три типи карток: перша картка з датами, друга карта з подіями, а остання картка з уривками з історичних джерел, зображенням історичних постатей. Потім учні об'єднуються в групи, в якій перша група оцінює правильність відповідей, а всі інші по черзі підіймають відповідну дату і подію, а третя з яким джерелом або історичною особою ця дата і подія пов'язана [77, с. 38].

Для розвитку хронологічних умінь учнів на уроці можна використати різні хронологічні рівняння, приклади або хронологічні комплекси, складання календарних історичних подій, тобто записування подій по днях, а навіть по годинах.

Щодо обраної тематики уроку доцільно використати синхроністичну таблицю, за допомогою якої можна зафіксувати одночасно перебіг подій, процесів, явищ, що стосуються різних сфер зовнішньої політики декількох держав у певний час, наприклад Великої Британії і Німеччини. За допомогою онлайн-ресурсів можна створити стрічку подій, де учні можуть відчуті лінійність часу та зв'язок з певними історичними особами, бо використовуються різні графічні зображення. Якщо учні використають зведені таблиці, то узагальнять історичні події та дати шкільного курсу історії. Найпростішими способами для запам'ятовування дат та подій залишається хронологічна та тематична таблиця [69, с. 127-128].

При вивченні міжнародної політики Великої Британії ми спостерігаємо багато історичних персоналій. В цьому випадку рівень зацікавленості учнів підвищиться, якщо ми використаємо біографічний підхід при викладанні цієї теми у шкільному курсі історії. Наприклад, беручи постать британського генерала сера Хораса Локвуда Сміта-

Доррієна, ми повинні звернути увагу на його походження, риси зовнішності, психологічну характеристику, здобуту освіту, його близьке оточення, особливості історичного періоду його існування тощо.

Максимальний результат отримання повноцінних знань учнями з вивчення теми: «Міжнародна політика Великої Британії на Півдні Африки у Першу світову війну» допомагають використання інформаційних технологій, особливо у воєнний час, але не допустимо використовувати інформаційні технології надмірно. Використання мультимедійної презентації допомагає учням отримати позитивний емоційний вплив, що сприяє покращенню пізнавальної діяльності учнів, при цьому постають знання у повному контексті тому, що використовуються фото, схеми, карти, плакати або відео, відбувається повна реконструкція та осмислення історичних подій минулого століття [81, с. 54].

Корисно на уроці з цієї тематики використати систему «РАФТ». Тобто спершу учні самі обирають історичні ролі, але їх не повинно бути занадто багато, вистачить приблизно 3-4, наприклад, південноафриканці, Велика Британія, Німеччина, Франція. Після визначення ролі клас повинен визначитись, до кого ці ролі можуть звернутися, наприклад, до міжнародної спільноти. Потім переходимо до самої форми звернення: може бути у нашому випадку лист або наказ. Тему визначає вчитель, дивлячись на тему уроку, учні можуть подумати про «Зовнішню політику Великої Британії на Півдні Африки у період Першої світової війни». Такий метод учням допомагає розвивати уміння імпровізувати та аналізувати різні ситуації [80, с. 134-135].

Сьогодні ефективно можна використати на уроці й метод «кубик Блума», за допомогою якого методу учень розв'язує будь-які проблемні питання з теми самостійно без допомоги, при цьому спирається на вже здобуті вміння. Техніка сторітелінгу, за допомогою якої учні можуть

інтерпретувати історичні тексти у вигляді віршів або коротких фільмів, що допоможе краще запам'ятати матеріал [25, с. 199-201].

Вже у методі «змінений зміст» вчитель доносить до учнів зміст теми за допомогою усного виступу. Проте, на відміну від традиційного мовлення, тут відбувається активне спілкування вчителя й учня, вчитель надає загальну інформацію, наприклад, про становище Великої Британії на міжнародній арені у Першу світову війну на Півдні Африки, вчитель забезпечує учнів основними матеріалами (архівними документами, підручниками, відомостями з газет тощо), демонструє застосування правил в аналітичній роботі [40, с. 2]. У шкільному курсі історії при вивченні зазначеної теми існують різні міжпредметні зв'язки, наприклад, іноземну мову можна використати, коли учні вивчають історичні джерела, інформатику при створенні таблиць, схем, діаграм, роботою з іноземними сайтами, пошуковими системами, географія пов'язана з вивченням особливостями африканського регіону, розташуванням портів або місць військових дій, побудовою схематичних карт [67, с. 33].

Вчитель може використати ланцюг з проблемними питаннями з цієї теми, демонструючи паралелі з подіями з історії України, спостерігаючи при цьому причинно-наслідкові зв'язки, і це дає можливість зосередити увагу учнів на темі, але потрібно акцентувати увагу важливі, актуальні, всесвітньовідомі питання з даної тематики, враховуючи вікові особливості учнів, не дивлячись на загальний рівень знань та умінь класу зацікавити їх до спільної роботи.

3.2 Вивчення міжнародної політики Великої Британії на Півдні Африки під час Першої світової війни на позакласних заняттях

Для розвитку дослідницьких умінь учнів вчителю потрібно виходити за рамки шкільної програми: у цьому йому допоможуть позакласні заняття. Вони передбачають самостійну роботу класу над окремими проблемами теми, є добровільними та різноманітними, мають зв'язок з навчальною програмою та розвивають індивідуальні здібності учнів [74, с. 63]. Дослідження показують, що участь у позакласних заходах допомагає учням у їхній академічній успішності. Дослідники виявили, що самомотивація є фактором: досягнення успіху в діяльності, яка їх цікавить вимагає від учнів розвитку хороших звичок розподілу часу, які переносять у шкільну роботу [22, с. 17].

Так, щоб краще бути обізнаним в історії міжнародної політики Великої Британії на Півдні Африки (1914-1918 рр.) можна провести диспути, вікторини, конференції, розгляд медіа текстів, декодування пропаганди, створити стінні та електронні газети, кросворди, проаналізувати фотографії, карикатури. Також учні можуть переглянути документальні фільми на цю тематику або дослідити малими групами архівні документи. Такі джерела є надзвичайно важливими тому, що містять об'єктивну інформацію, учні зможуть знайти маловідомі факти, що можуть здивувати їх і на основі цих джерел сформується міні дослідження юних дослідників. На мою думку, такі позакласні роботи надалі розвивають науково-дослідні уміння учнів, що у майбутньому можуть допомогти в науковій діяльності. Самі учні мають можливість брати участь у всеукраїнських та міжнародних конкурсах, що є дуже важливими для мотивації учнів у написанні дослідницьких робіт.

Для стимулювання обізнаності учнів можна залучити їх до створення проєктів на зазначену тему. Спочатку для створення такого проєкту відбувається етап підготовки на якому визначається мета, потім планування, до якого входить збір та аналіз інформації, необхідної джерельної бази, методів дослідження, розробляється література та

експеримент, наприкінці проводиться аналіз всіх результатів та наводяться висновки. Вкінці проводиться урок-проект, в якому наводиться звіт щодо роботи [85, с. 85].

При роботі з величезним масивом інформації доцільно використати у позакласній роботі веб-квести. Учні знаходять необхідні матеріали на іноземних сайтах, якщо ми беремо нашу тематику, і розподіляють інформацію між собою, роблячи короткостроковий проект. Результати дослідження можуть бути продемонстровані у вигляді коротких виступів з презентаціями, есе, тематичного блогу, веб-сайту або форуму. Такий вид позакласної роботи має ряд позитивних якостей: роботу оцінює не тільки учитель, а й учні для об'єктивності результатів, існує необмеженість ресурсів, різноманітність форм роботи із темою, вдосконалюються навички роботи учнів з інформаційними ресурсами, підвищується мотивація до самонавчання. Для характеристики періоду міжнародної політики Англії на Півдні Африки у роки Першої світової війни учні можуть створити ментальні карти, власну карту із позначками, хронологічну лінію з датами й подіями[71, с. 44-45].

Актуально з цієї теми було б проведення як позакласного заходу театралізованої гри, коли учні, наприклад, створюють театральну картину бойових дій навколо Півдня Африки у Першу світову війну, приміряючи роль якоїсь історичної персони або сторони конфлікту при цьому учні частково імпровізують, показуючи власну позицію та думки, текст учні створюють самостійно, якщо вже потрібно проводити театралізовану виставу, то вчитель дає учням готовий матеріал, декорації та костюми [68, с. 17].

Висновки до розділу

Отже, загалом історія міжнародної політики Великої Британії на зазначеній території у період світового військового конфлікту посідає особливе місце у шкільному курсі історії. При вивченні цієї тематики вчитель може використовувати різні методики та форми опрацювання матеріалу учнями від інтерактивних методів до позакласних занять. В першу чергу позакласні заняття дають змогу проявити наукові знання та вміння учнів, а також детально ознайомити їх з фактологічним матеріалом.

ВИСНОВКИ

Можна зробити висновки щодо поставлених нами завдань у кваліфікаційній роботі: по-перше, зважаючи на актуальність теми наша тематика все ширше отримує висвітлення у працях іноземних вчених, особливо в південноафриканських та британських істориків, проте у вітчизняних вчених ця тема малодосліджена, по-друге, джерельна база дослідження включає міжнародні меморандуми, листи та телеграми, представлені в національному архіві Сполученого Королівства, в австралійському архіві під назвою «Архів Національного банку Австралії», південноафриканських архівах, наприклад, у архіві Трудового корпусу місцевих жителів Південної Африки, у Національному архіві Південної Африки та у Капському архіві, які допомогли об'єктивно окреслити подану нами інформацію.

По-третє, дослідивши основні напрямки зовнішньої політики Англії щодо Південно-Африканського союзу ми прийшли до висновків, що територія Південно-Африканського союзу використовувалася англійською владою в економічних цілях, тому були підписані торговельні угоди з Америкою на постачання корисних ресурсів: олова та вугілля й дорогоцінних ресурсів таких як золото й діаманти, в грошовому еквіваленті або в обмін на зброю та хімікати, з Нідерландами, а саме з її колоніями покращились економічні зв'язки, тому було експортовано до її колоній багато лісової деревини, овечої шкіри та хутра з Півдня Африки.

У військовому плані у період Першої світової війни англійська влада використовувала південноафриканців у боротьбі з ворогом так, чоловіки з Півдня Африки брали участь у військових діях не тільки на африканському континенті, а й у Європі, були певні домовленості з французьким урядом про залучення південноафриканців до трудових

загонів, де південноафриканці зазвичай розвантажували з кораблів боєприпаси та працювали у лісах.

Найбільшими битвами, де брали участь південноафриканські війська, особливо 1-ша південноафриканська піхота були битва під Дельвіль-Вуд, у портах Портсмут, Саутгемптон, Гавр, Шербур та на Соммі.

Англійський уряд відправляв південноафриканські війська й до Єгипту, щоб захистити від ворогів стратегічно розташований Суецький канал, який забезпечував торговельні інтереси союзників у Середземноморському басейні, що було важливим кроком англійської влади, яка хотіла показати міць імперії, а у протистоянні з ворогом на Сході Африки Велика Британія заручилася підтримкою Португалії, яка спочатку була нейтральною, але завірила Велику Британію, що підтримує її та Бельгію. У воєнний час проходили офіційні зустрічі між Англією і цими країнами, відчуваючи таку підтримку англійська влада відкрила міжнародний фонд підтримки південноафриканських військ, тому до 31 березня 1916 року сума внесків становила 3400 фунтів стерлінгів.

По-четверте, характеризуючи англо-німецьке протиріччя на Півдні Африки у період Першої світової війни можна наголосити на тому, що країни мали різні інтереси у цій війні: Англія намагалася розширити території Союзу вступивши у війну в Південно-Західну кампанію, яка тривала близько року, а для Німеччини головне були корисні ресурси Півдня Африки.

Слід зазначити, що досвід Південно-Африканської Республіки під час Першої світової війни значною мірою був сформований недавньою історією південноафриканської війни (1899-1902 рр.) і тим фактом, що

Союз був новою країною, Німеччина недооцінила ворога і Південно-Західна Африка була окупована Англією та її домініоном. Для виправдання своїх дій Англія створила «Синю книгу», де окреслила геноцид народів зазначеної колонії збоку Німеччини.

Отже, потрібно наголосити на тому, що зазначена тематика буде корисною при вивченні історії у шкільному курсі. Тема настільки розширена, що ми можемо використовувати різні методи та форми вивчення цієї теми. Можна зазначити, що коли учні вивчають міжнародну політику будь-якої країни найбільш захопливим та продуктивним буде урок з використанням дискусійних методик. Такий урок не тільки розвине критичне мислення, а й вміння доводити власну думку не схожу на інших. При вивченні теми потрібно виходити за рамки шкільної програми, використовуючи позакласні заняття, які розвивають дослідницькі вміння, наприклад учні можуть створити історичний проєкт з теми або театралізовану виставу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. Centenary retrospective - Gunners' Association. URL: <https://www.gunners.org.za/ss-mendi-centenary-retrospective>.
2. KAB Archives, 1/COF, 9/1/11, Casualties amongst SA Overseas and East African Expeditionary Forces, 1917.
3. MS Buxton, dep 9930, File August 1915, 13 August 1915, Letter Lord Stamfordham to Buxton.
4. MS Harcourtdep 583,4 January 1915, Telegram No. 2, Kidston to Sir Edward Grey; dep 507,14 April 1915, Telegram No. 4, Governor General of South Africa to Secretary of State for the Colonies.
5. NAB Archives, 1/LOS 3/4/1/6, L2988/21/14, Report: Belgian Atrocities Commission, 1914.
6. Naulila 1914. World War I in Angola and International Law URL:https://web.archive.org/web/20201107032833id_/https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783845271606.pdf.
7. Northeast border. URL:<https://www.nationalarchives.gov.uk/first-world-war/a-global-view/africa/northern-rhodesia>.
8. SANA: PM 1/1/32, Telegrams Senior Naval Officer (SNO) Simon'sTown to GG, 20 August 1914 & 18 September 1914.
9. Soldiers without reward- Africans in South Africa's wars: *Military History Journal*, Vol 10, № 1, - 1995. URL: <https://www.sahistory.org.za/archive/soldiers-without-reward-africans-south-africas-wars>.

10. South African Native Labour Corps archive script. URL: <https://www.big-ideas.org/wp-content/uploads/2017/03/SS-Mendi-script-010317.pdf>.
11. TNA, WO 141/62 f6, Memorandum Colonel Malleson to Secretary of the Army, 6 July 1916.
12. TNA: ADM 137/9, Telegram Naval Commander in Chief (CiC) Cape to Admiralty, 31 August 1914.
13. TNA:CO 616/28 42621 Natal Prize Court.
14. Історія України (Рівень стандарту). Історія: Україна і світ 10-11 класи. Історія України: всесвітня історія 10-11 класи (інтегрований курс) / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>.
15. Методичні рекомендації про викладання історії у 2021/2022 навчальному році (Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 22.09.2021 № 1/9-482. URL: <https://www.historyua.com/2021/10/07/metodychni>.

Література

16. Alexandra B.F. La controverse anglo-allemande sur l'administration et le rapport aux populations herero et nama du Sud-Ouest africain travers le Blue Book et le White Book (1904-1919): Faculte des letters et sciences humaines Universite de Sherbrook, Sherbrook, 2020, 167 p. URL: <https://savoirs.usherbrooke.ca/handle/11143/17640>.
17. Anne S. The End of the 1914–1918 War in Africa: *An International Journal of English Studies*, London, Volume 27, № 2, 2018, pp.83-110. URL: <https://doi.org/10.7311/0860-5734.27.3.05>.

18. Anri D. South African Troops in Europe and the Middle East (Union of South Africa). *International Encyclopedia of the First World War*, Berlin, 2017, 14 p. URL: <https://doi.org/10.15463/ie1418.11089>.
19. Antonello B. Giovanna M. Empires and Nations from the Eighteenth to the Twentieth Century: *Cambridge Scholars Publishing*, Newcastle upon Tyne, Vol. 2, 2009, 265 p. URL: <http://www.elite/research.eu/Onojescu,%20Alexandru%20%20Politics%20and%20Parliamentarism.pdf>.
20. Antonio G. Airpower in the Union of South Africa's First World War campaign in German South West Africa: *Historia*, London, Vol. 62, № 2, 2017, 26 p. URL: <https://scholar.sun.ac.za/handle/10019.1/177>.
21. Antonio G. A manoeuvre warfare analysis of South Africa's 1914-1915 German South West African campaign: *Scientia Militaria - South African Journal of Military Studies*, New York, Vol. 45, № 1, 2017, pp.90-121. URL: <https://doi.org/10.5787/45-1-1194>.
22. Bill L. K. Extracurricular activities: *Occupational Outlook Quarterly*, USA, 2008, pp. 16-21.
23. Bill N. Economies and Home Front (Union of South Africa): *International Encyclopedia of the First World War*, London, 2018, 11 p. URL: <https://doi.org/10.15463/ie1418.11291>.
24. Bouch R. J. The railways and the war effort, 1914-1915: *Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies*, Stellenbosch, Vol. 4, № 4, 1974, 14 p. URL: <https://doi.org/10.5787/4-4-903>.
25. Busse V. Gh. Scientific Collection «InterConf», (57): *with the Proceedings of the 4 th International Scientific and Practical Conference «Scientific Community: Interdisciplinary Research»*),

Hamburg, Germany, 2021, 643 p. URL: <https://www.researchgate.net/profile/publication/355368412>.

26. Chetty S., Ginio R. Commemoration, Cult of the Fallen (Africa): *International Encyclopedia of the First World War*, Berlin, 2015, 12 p. URL: <https://doi.org/10.15463/ie1418.10666>.
27. Christian K. The Recruitment of Colonial Troops in Africa and Asia and their Deployment in Europe during the First World War: *Immigrants & Minorities*, Bangor, Vol. 26, № 2, 2008, pp. 111-133. URL: <https://web.viu.ca/davies/H482.WWI/ColonialTroopsWW1.pd>.
28. Christopher B. H. The South-West African frontier and the unification of South Africa, 1883-1915: *University of Pretoria, Pretoria*, 2021, 168 p. URL: <https://repository.up.ac.za/handle/2263/80886>.
29. Christopher B. H. The Namibian War: Challenges to the Anglo-German relationship in Southern Africa: *Southern Journal for Contemporary History*, South Africa, 2021, Vol.46, № 1, pp. 159-182. URL: <https://doi.org/10.18820/24150509/SJCH46.v1.8>
30. David B. K. A clash of military doctrine: Brigadier-General Wilfrid Malleon and the South Africans at Salaita Hill, February 1916: *Historia*, New York, Volume 62, № 1, 2017, pp. 19-47 URL: <https://doi.org/10.18820/24150509/SJCH46.v1.8>.
31. David B. K. General Jan Smuts and his First World War in Africa, 1914-1917, United States, 2022, 288 p.
32. David B. K., Sandfontein: An Operational Re-examination of the Battle, Contextualised within General J.C. Smuts' First Phase of the German South West African Campaign 1914: *Journal of African military history*, New York Volume 5, Iss. 2, 2021, pp. 77-120.

URL: <https://www.academia.edu/49121036/>.

33. David F, Wendy U. *A Global Force: War, Identities and Scotland's Diaspora*, Edinburgh, 2016, 256 p. URL: <https://doi.org/10.3366/edinburgh>.
34. David P. and Sue C. *World War I, Wembury and the South African Connection: Wembury Local History Society*, London, 2017, 22 p. URL: <http://wemburyhistory.org.uk/wpcontent/uploads/2019/10/Siyabi-and-SANLC-for-publication-October-20194091.pdf>.
35. Dietz A. J. *Namibia : South-West Africa 1914-1923: African Studies Centre Leiden*, Leiden, 2017 Vol. 4, № 2, pp. 38 - 70. URL: <https://5dok.net/document/qo5odk15-namibia-southwestafrica.html>.
36. Dorning W.A. Kort kroniek van die Suid-Afrikaanse Weennag (1912-1987): *Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies*, Stellenbosch, Vol 17, № 2, 1987. pp. 25-47. URL: <https://www.ajol.info/index.php/smsajms/article/view/143560/133291>.
37. Estella M. A Small Part of Which Empire? Swaziland's Combatant sin the First World War, 1914- 1918. *Vestiges: Traces of Record*, Swaziland, v. 3, n. 1, 2017, pp. 45-64. URL: http://vestiges-journal.info/2017/pdf/musiiwa_2017.pdf.
38. Esterhuysen A. Die «Zuidafrikaanse vliegeniers Korps Vliegtuie en personeel vir en in suidwes. 1914-1915» : *Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies*, Stellenbosch, Vol 2. № 2, 1970, pp. 36-67. URL: <https://www.ajol. article/view/145716/135241>.
39. Filipe R. de M. Anglo-Portuguese relations on the Western Front: the Portuguese Expeditionary Corps and the British High Command (part I) : *First World War Studies*, UK, Volume 8, № 3, 2017, pp. 173-187. URL: <https://doi.org/10.1080/19475020.2017.1393345>

40. Hayot A. X, Ozoda M. H. Effective organization of lessons using new pedagogical technologies: *Journal of History and Society, Tajikistan*, 2021, 5 p. URL: <https://matinfo.jspi.uz/index.php/history/article/download/3368/234>.
41. Heloise W. Martin W., Colonialism, genocide and International Relations: the Namibian – German case and struggles for restorative relations: *European Journal of International Relations*, Australia, Vol. 26, № 1, 2020, pp. 91-115. URL: [10.1177/1354066120938833](https://doi.org/10.1177/1354066120938833).
42. Herman W. Remembering South Africa's participation in World War I: The battle of Delville Wood and the sinking of SS Mendi, *Stellenbosch University (Military Academy)*, Stellenbosch, 2010, 16 p. URL: <https://www.researchgate.net/publication/318836877>.
43. Hopkins O. P. Chemical markets in the Union of South Africa: *The journal of industrial and engineering*, Washington, Vol.10, № 11, 1918, pp. 887-891. URL: <https://doi.org/10.1021/ie50107a009>.
44. Jacobs A, Smit H. Topographic mapping support in the South African military during the 20th century: *Scientia Militaria: South African Journal of Military Studies*, South Africa, Vol. 32, № 1, 2004, pp. 32-50. URL: <https://doi.org/10.5787/32-1-126>.
45. Jeannike V. Comrades in arms? Het diplomatieke steekspel tussen België en het Britse Empire in Afrika tijdens de Grote Oorlog: *The journal Belgian history*, Nederland, Vol. 38, № 2, 2008, pp. 131-158. URL: <https://adoc.pub/het-diplomatieke-steekspel-tussen-belgien-het-britse-empire.html>.
46. Joseph C. C. Colonial Control and Power through the Law: Territoriality, Sovereignty, and Violence in German South-West Africa: *Annandale-on-Hudson*, New York, 2018, 249 p. URL: <https://digitalcommons.bard.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1174>.

47. Karin P. War and Colonial Finance (Africa): *International Encyclopedia of the First World War*, Italy, 2015, 10 p. URL: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/38925112/War_Colonial_Finance_libre.pdf.
48. Marco F. A. Relações entre Portugal e a União Sul Africana - 1914-1918: *Instituto Universitário de Lisboa*, Lisboa, 2004, 19 p. URL: https://www.academia.edu/download/38601742/Relacoes_entre_Portugal_e_a_Uniao_Sul_Africana_-_1914-1918.pdf.
49. Matthew P. An Imperial Dominion: South Africa in the First World War: *Liberated Arts: a journal for undergraduate research*, Vol. 3 № 1, Huron, 2017, 16 p. URL: <https://ir.lib.uwo.ca/lajur/vol3/iss1/4>.
50. Mehmet S. E.. Birinci Dünya Savaşı'nın Afrika'ya Etkileri vesömürgecilik: *Gazi Akademik Bakış*, Ankara, Cilt 7, Sayı 14, 2014, s.177-196. URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/73839>.
51. Molly K. O. The public danger of rumor-mongering": News in German colonial South West Africa during the First World War: *Journal of Namibian Studies: History Politics Culture*,, Namibia, Vol.19, №1, 2016, pp. 69 - 89. URL: <https://namibian-studies.com/index.php/JNS/article/view/492/443>.
52. Nel H.F. Die rol van die seemag in Duits Suidwes-Afrika 1914-15: *Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies*, Stellenbosch, Vol 7, № 2, 1977, 65 p. URL: <https://www.ajol.info/144317>.
53. Oosthuizen G. J. The military role of the Rehoboth Basters during the South African invasion of German south west Africa, 1914-1915, *South African Journal of Military Studies*, South Africa, Vol. 28, № 1, 1998, pp. 91-110. URL: <https://doi.org/10.5787/28-1-201>.

54. Paula A. P. Portugal, África e a Grande Guerra: entre a neutralidade e a não beligerância (1914-1916): *Storicamente*, Spagna, Art. 37, Numero 12, 2016, 24 p. URL: <https://storicamente.org/sites/default/images.1968>.
55. Paula A. P. The First World War in Portuguese East Africa: Civilian and Military Encounters in the Indian Ocean: *The First World War in Portuguese East Africa*, USA, Vol. 15, Nº 1, 2017, pp. 82-104.
56. Paula A. P., António P. D, Bruno C. R. Entering the First World War: the Experiences of Small and Medium Powers: *Instituto da Defesa Nacional*, Lisboa, 2017, pp 52-53.
57. Richard S. East African campaign 1914 – 1918 3rd Faridkot Sappers and Miner. In commemoration of all those, including civilians, porters, and troops, involved in the East African campaign of 1914 to 1918, London, 2014, 131 p. URL: <https://www.forces-war-records.co.uk/documents/2498>.
58. Riziki M. The historical information of Tanzania (From Colonialism to Political independence, Natal, Volume 12, Nº 1, 2018. URL: https://www.academia.edu/37297346/THE_HISTORICAL_INFORMATION_OF_TANZANIA_From_Colonialism_to_Political_independence.
59. Ross A. World war in East Africa 1916-1918: *University of Glasgow*, Scotland, 2001, 406 p. URL: https://www.academia.edu/17269264/World_War_I_in_East_Africa_1916_1918.
60. Stephen F. J. Die Suid-Afrikaanse motorfietskorps: *Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies*, Stellenbosch, Vol 8, Nº 3, 1978, pp. 11-19. URL: <https://www.ajol.info/index.php/144375/134030>.
61. Thula S. A History of South Africa: From 1902 to the Present: *Oxford University Press*, Oxford, 2021, 614 p. URL:

<https://books.google.ru/books?id=FrCEAAAQBAJ&pg=PA17&lpg=PA17&dq>.

62. Timothy J. S. Union of South Africa: *International Encyclopedia of the First World War*, London, 2016, 11 p. URL:<https://doi.org/10.15463/ie1418.10848>.
63. Verhoef G. Handelsbetrekkings tussen Suid-Afrika en Nederland in historiese perspektief, 1910-1990: Vryhandel en neutraliteit in die twintigste eeu: *Historia*, Stellenbosch, Vol. 45, № 2 2000, pp. 321-346. URL: <https://journals.co.za/doi/epdf/10.10520/EJC38000>.
64. Wessels, Q.B., Adam T. M., Correia C. Brock, B.C Health Care, Hospitals and Racial Hygiene in German Colonial Windhoek (1890-1915): *Lankaster University*, Lankaster, 2018, 26 p. URL:<https://eprints.lancs.ac.uk/id/eprint/128882>.
65. William K.S. Southern Africa: *International Encyclopedia of the First World War*, London, 2017, 16 p. URL:<https://doi.org/10.15463/ie1418.10044/1.1>.
66. Бандера О.Я. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках історії / О.Я. Бандера // Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи // *Збірник наукових праць – Львів – Кельце*, 2017. – Вип. 1. – С.71-75. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/37432>.
67. Баран Б. Міжпредметні зв'язки на уроках історії / Б. Баран // Студентський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. - 2013. - Вип. 33. - С. 32–34. URL:<https://docplayer.net/133688030>.
68. Барнівець О. Класифікація ігрових методів навчання історії з погляду компетентнісного підходу / О.Барнівець// Проблеми

підготовки сучасного вчителя – 2011. № 3 – С. 14-20. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2011_3_4.

69. Власов В. С. Прийоми формування хронологічного складника історичної предметної компетентності учнів основної школи / В. С. Власов // *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2016 рік.* – К.: Інститут педагогіки, 2016. – С. 127-128. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713718/1>.
70. Власов В. С. Прийоми опрацювання дискусійних і вразливих питань в навчанні історії як чинник формування аксіологічної компетентності. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2017 рік. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2017. С. 91-92. URL: https://undip.org.ua/wpcontent/uploads/2021/08/anotovani_2017.pdf.
71. Карпа І. Веб-квест у роботі з учнями загальноосвітньої школи / І. Карпа // *Молодь і ринок.* - 2017. - № 2. - С. 42-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2017_2_10.
72. Клименко Л. В. Сучасна практична реалізація інтерактивного навчання на уроках історії / Л. В. Клименко // *Актуальні проблеми сучасної науки та освіти (частина II): матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 9-10 листопада 2020 року.* – Львів : Львівський науковий форум, 2020. – с. 31-33. URL: <http://lviv-forum.inf.ua/save/2020/10.11.11.2020/%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%202.pdf#page=32>.
73. Козова В. О. Використання методу дискусій як засіб формування громадянської компетентності учнів / В. О. Козова // «КОІППО

- імені Василя Сухомлинського»: Кропивницький , –2019. –№ 4. – с. 45-52. URL: http://koippo.in.ua/arhiv/druk/323_20.pdf
- 74.Моцак С.І. Роль та місце позаурочної роботи з предмету в сучасній шкільній історичній освіті / С.І. Моцак // *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал*, вип.6 / Заг. ред. проф. Михайличенко О.В. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – С. 62-65. URL: <http://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10>.
- 75.Муляр О. Використання дискусійних методів на уроках історії як спосіб виховання толерантності учнів / О. Муляр, Н. Василенко // *Педагогічний дискурс*. - 2014. - Вип. 16. - С. 124-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2014_16_25.
- 76.Нечипоренко А. Ф. Особливості розвитку критичного мислення під час проведення дебатів / А. Ф. Нечипоренко, Н. В. Тільняк, Л. М. Сидоренко. // *Світова наука: К*, – 2019. – №3. – с. 1-3.URL: <https://rsglobal.pl/index.php/ws/article/view/115/108>
- 77.Олевська І. І. Групові методи викладання історії як фактор професійного розвитку педагога. / І. І. Олевська // *Професійний розвиток педагогів в умовах освітнього середовища післядипломної освіти : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (22–23 листопада 2019 р., м. Луцьк) / упоряд. : А. М. Луцьок. – Луцьк : Волинський ІППО, 2019. – С. 37-39. URL: <http://vippo.org.ua/files/conference/stati.pdf#page=37>.*
- 78.Пометун О. І. Методика розвитку критичного мислення на уроках історії / О. І. Пометун// *Історія та суспільствознавство в школах України*, 2012.– №1– С.1-15.URL: <https://lib.iitta.gov.ua/3725/1>.

- 79.Середа Ю. П. Використання інтерактивних методів навчання / Ю П. Середа // *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 22–23 лютого 2017 р.* / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2017. – С. 63-64. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/article/download/1734/1734/>
- 80.Таранова А. А. «РАФТ» на уроках історії . / А. А. Таранова // Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії: *Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (16–17 жовтня 2020 р., м. Одеса)*. – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2020. – С. 133-135. URL:<https://dspace.uzhnu.edu.ua.37268/1>.
- 81.Тележинська А. О. Використання комп'ютерно-орієнтованих технологій у процесі викладання історії у ЗНЗ / А. О. Тележинська // *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.* - 2013. - Вип. 36. - С. 53-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2013_36_14.
- 82.Тісліченко О. А. Розвиток критичного мислення учнів на уроках історії при вивченні діяльності історичних осіб / О. А. Тісліченко // *Таврійський вісник освіти.* - 2015. - № 3. - С. 230-235. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_3_41.
- 83.Шако, В.О. Дидактичні ігри на уроках історії / В.О. Шако // *Освіта, наука та виробництво: розвиток і перспективи: матеріали II Всеукраїнської науково-методичної конференції, м. Шостка, 20 квітня 2017 р.* - Суми: СумДУ, 2017. – С. 204-205. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/67001>.
- 84.Шило Т. О. Розвиток навичок критичного мислення учнів під час роботи з джерелами на уроках історії / Т. О. Шило //

Таврійський вісник освіти. - 2016. - № 4. - С. 263-270. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2016_4_50.

85. Яценко Ю. В. Особливості застосування проектних технологій на уроках історії. / Ю. В. Яценко // *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал*, вип. 5 / Заг. редактор – проф. Михайличенко О.В., укладач – доц. Моцак С.І. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. – С. 83-86. URL: <http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Кодекс академічної доброчесності здобувача освіти ХДУ

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Світлана Євгенівна Станіславська
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на наявність академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканість особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягти власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

24.05.2022
(дата)

С.В. Станіславська
(підпис)

Світлана Євгенівна
(ім'я, прізвище)

Ілюстрації до розділу II

Рис.1.1. Південноафриканська піхота у Першу світову війну

Восени 1915 р. із білих південноафриканців було сформовано кілька батальйонів для служби за кордоном. До створеного в результаті експедиційного корпусу увійшли: 1-й Південноафриканський піхотний полк (Полк мису Доброї Надії); 2-й Південноафриканський піхотний полк (Полк Наталя та Помаранчевої вільної держави); 3-й Південноафриканський піхотний полк (Полк Родезії та Трансваалю); 4-й Південноафриканський полк (Південноафриканський шотландський полк). Відправлені до Європи війська були, в основному, екіпіровані та озброєні так само, як їхні британські колеги (бавовняне обмундирування кольору хаки в Єгипті, сірувато-коричневе із сержа - на Західному фронті). Щоправда, кокарда була єдиною у своєму роді - голова спрінгбока у вигляді антилопи у центрі кола. На правому погоні розташовувалась нашивка з написом SAI (від Southern African Infanterie), і нашивка з її еквівалентом мовою африкаанс ZAI (від Zuid Afrikaansche Infanterie) - лівою. На колі був напис «UNITY IS STRENGTH» (У єдності

– сила) та її переклад на африкаанс «EENDRACHT MAKKT MACHT». 4-й полк набув оригінальної форми у хайлендерському стилі з гленгаррі, мундиром із закругленими підлогами та кілтом (з тартану Атол-Мюррей) з фартухом. Офіцери носили мундири крою, подібного до покрою мундирів їхніх колег з англійських та шотландських полків британської армії.

Південноафриканські солдати, які билися на інших (не європейських) театрах бойових дій, зазвичай носили тропічні шоломи, мундири кольору хакі (або сорочки) і шорти. З черевиками із коричневої чи чорної шкіри носили обмотки. На шоломі спереду зазвичай була прикріплена кокарда зі спрінгбоком. Збоку кріпилася кольорова нашивка, у кожного конкретного підрозділу – своя. Наприклад, у 5-му полку (батальйоні) була нашивка у вигляді зелено-білого ромба; 6-й полк мав синьо-золоту нашивку; 7-й полк – червоно-білу; 8-й – багряно-золоту; 9-й (т.зв. батальйон мисливців) – зелено-золоту; 10-й – білий хрест на синьому ромбі; 11-й – трикутник, розділений на чорну та жовту частини, і 12-й - червоно-золотий ромб.

Деякі частини мали власні полкові або батальйонні нашивки. Спорядження в Африці зазвичай було мінімальним через велику ймовірність теплового удару. (Jonathan North. *Soldiers of the First World War 1914-1918. Uniform, insignia, equipment and weapons* / Jonathan North; [per. from English. M. Vitebsky]. - Moscow: Eksmo, 2015. – 256. URL: <https://borisovdimitry.livejournal.com/139984.html>; URL: <https://p.dw.com/p/1BmAT>)

Рис. 1.2. Завантаження та розвантаження поїздів постачання вздовж лінії фронту з основними матеріалами, включаючи їжу, боєприпаси, деревину, гофрований залізо, цемент, коней і мулів (The South African Native Labour Corps: Segregation and racism in World War One. URL: <https://www.bbc.co.uk/bitesize/topics/z4crd2p/articles/z6qpxbk>)

Рис. 1.3. Члени південноафриканського трудового корпусу копають пісок на Західному фронті (World War I and the South African Native Labour Contingent. URL: <https://www.sahistory.org.za/article/world-war-i-and-south-african-native-labour-contingent>)

Рис.1.4. Під час візиту до Аббевіля, Франція, 10 липня 1917 р. король Георг V інспектує унтер-офіцерів Трудового корпусу тубільців Південної Африки (South African Native Labour Corps. URL: <https://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205237743>)

Рис. 1.5. Військовослужбовці Трудового корпусу тубільців Південної Африки жартують біля вікна однієї зі своїх хатин у Данні, березень 1917 року. Брук, Джон Уорік (лейтенант) (фотограф), березень 1917, Дан, Падде-Кале, Франція (South African Labour Corps in France 2017. URL: <http://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205237086>)

Рис.1.6. Сер Фабіан Вер (1869 –1949 рр.)

Засновник Імперської комісії з військових могил. Народився у Брістолі. Став учителем, перейшов на посаду управління освітою та працював у Трансваалі. Ще в Британії він редагував газету.

У Першу світову війну, надто старий для армії, він служив у службі швидкої допомоги Червоного Хреста. У цій роботі він бачив потребу у формальному, організованому методі позначення та реєстрації могил. Він заснував і керував Комісією з реєстрації могил, а після війни створив Імперську комісію з військових могил, виконуючи обов'язки заступника голови до 1948 р. Помер удома в Глостерширі. (Sir Fabian Ware (1869–1949) URL:<https://www.londonremembers.com/subjects/sir-fabian-ware>)

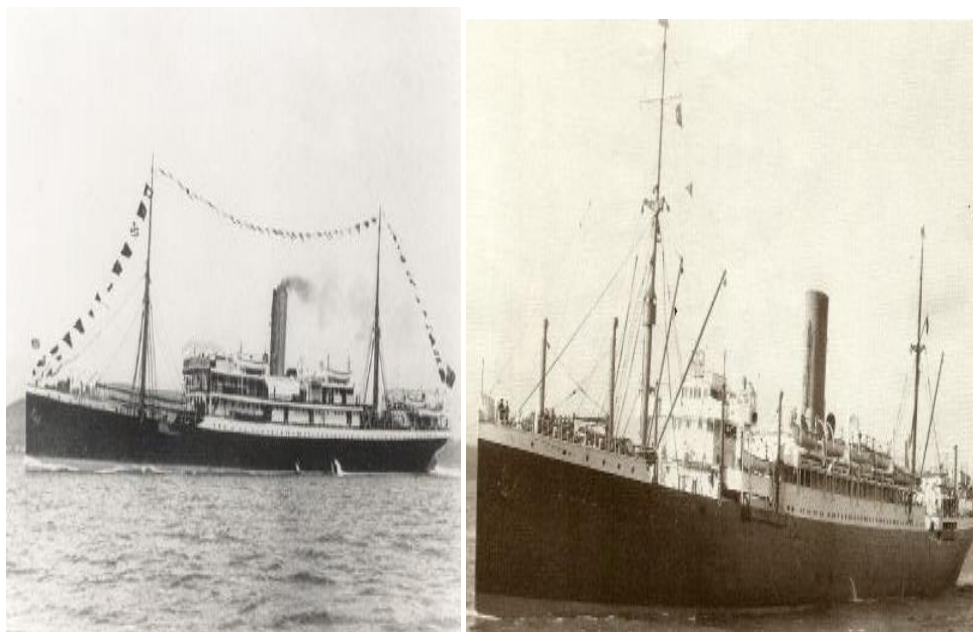

Рис. 1.7. Корабель «Менді» та «Даро»

У другій половині дня 20 лютого 1917 р. море було спокійним, коли корабель «Менді» під командуванням капітана Генрі Артура Ярдлі покинув гавань Плімута до Гавра. У якості супроводу виступав есмінець Королівського флоту «Бріск». Під палубою перебували понад 800 членів Трудового корпусу корінних жителів Південної Африки, які йшли на службу на Західному фронті. Вони були завербовані з усієї Південної Африки та подорожували на Менді з Кейптауна через Нігерію. Незважаючи на те, що вночі погода залишалася спокійною, зібрався густий туман, через що видимість була дуже поганою. До 04:00, коли «Менді» проминув острів Вайт, Ярдлі зменшив швидкість судна до сповільнення та регулярно давав корабельний свисток. Це були жваві судноплавні шляхи, і густий туман створив небезпечну ситуацію.

Близько 05:00 21 лютого офіцери на мостіку почули мотори судна, яке було поруч. З-за туману вимальовувалася маса й вогні набагато більшого корабля. Офіцери наказали машинному відділенню дати задній хід, але масивні луки вдарили в «Менді» та розрізали його сталевий корпус. Вони проникли в передову фортецю, де розквартирували багато солдат Трудового корпусу. Це було вантажне судно Даро, яке рухалося на повній швидкості 12 вузлів. Що сталося

далі, стало відомо зі свідчень, зібраних під час розслідування Торгової ради (The sinking of SS Mendi: an avoidable tragedy. (URL: <https://blog.nationalarchives.gov.uk/sinking-ss-mendi-avoidable-tragedy>; SS Darro. URL: <http://www.delvillewood.com/sinking2.html>)

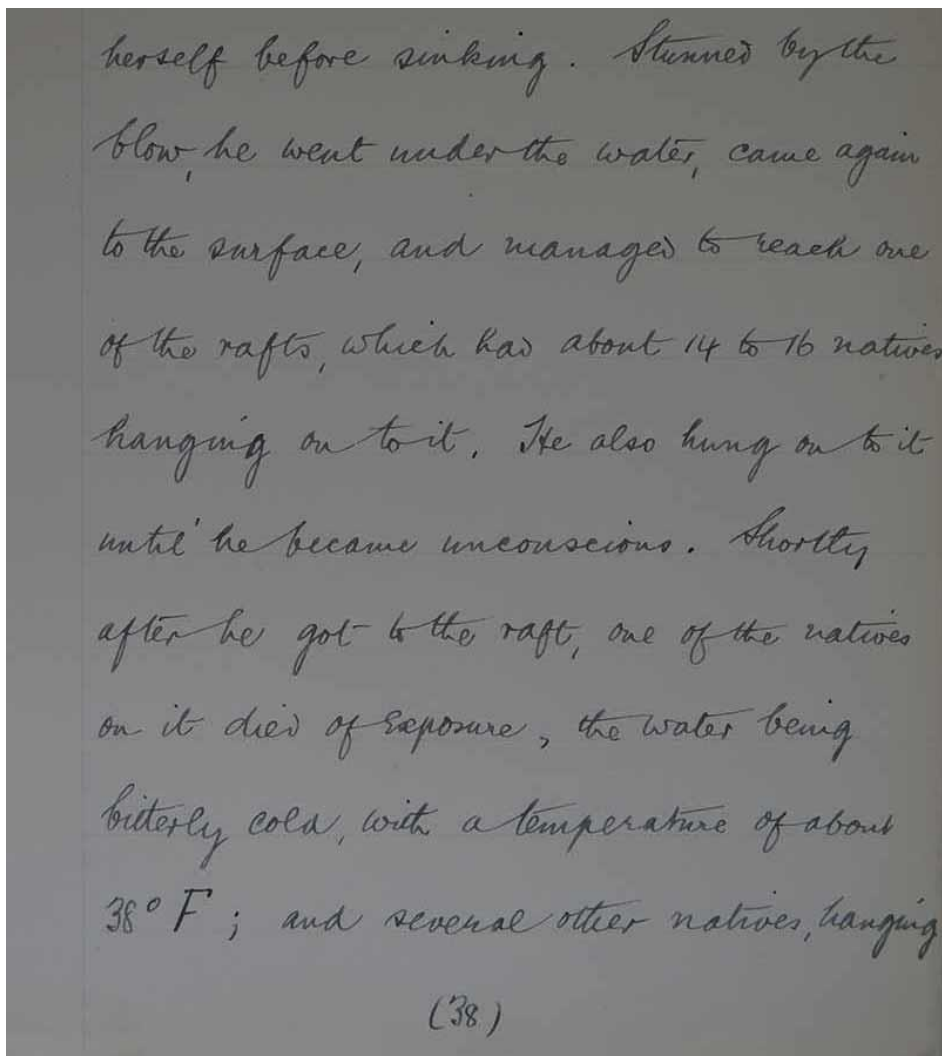
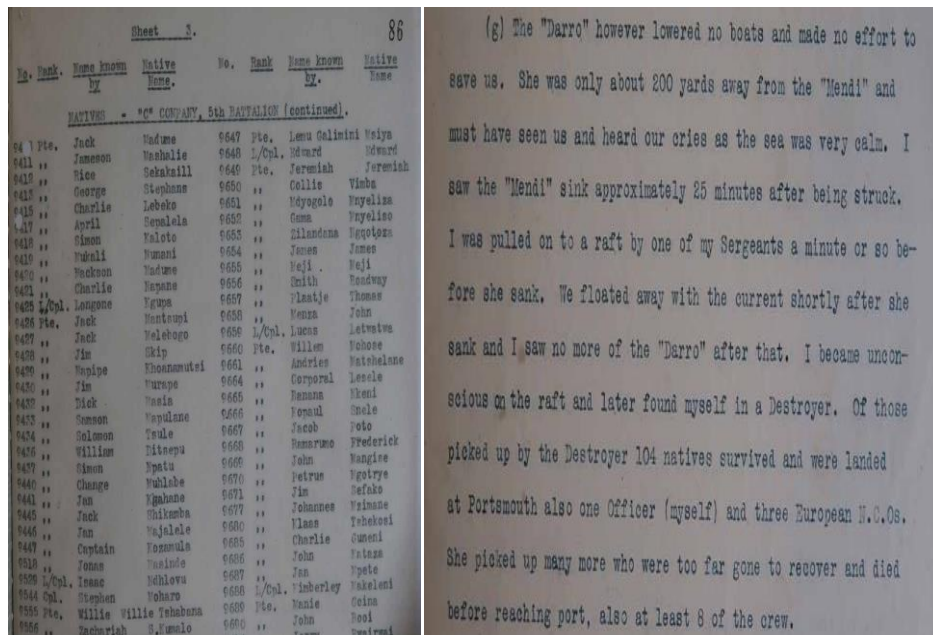

Рис 1.8. Свідчення, надані капітаном Ярдлі офіційному розслідуванню (посилання на каталог: МТ 9/1115)

«Менді» різко повернувся праворуч і почав тонути, так що лише кілька рятувальних шлюпок вдалося випустити, і лише дві зрештою вдалося спустити на воду. У темряві та сум'ятті люди Трудового корпусу почали вириватися з утримання Менді.

Свідок розповів, що вони взялися «вилазити з плотів, як під муштру». Інші сповзли з палуби в крижану воду. Деякі були підхоплені рятувальними шлюпками, відправленими з «Бріск», або зачепилися за

плоти, але багато хто потонув або загинув від впливу. Незабаром після того, як капітан підійшов до плоту, один із тубільців на ньому помер від опромінення, вода була дуже холодною з температурою близько 38F; і кілька інших тубільців, зачепившись на ньому, скинулися. (The sinking of SS Mendi: an avoidable tragedy.URL: <https://blog.nationalarchives.gov.uk/sinking-ss-mendi-avoidable-tragedy>)

а

б

Рис.1.9. а) Список загиблих під час катастрофи, надісланий до уряду Південної Африки (посилання на каталог: СО 616/75), б) Свідчення Хендріка Лоуренса Янсена ван Вурена (посилання на каталог: МТ 9/1115).

Південноафриканський лейтенант Хендрік Лоуренс Янсен ван Вурен повідомив, що багато хто з трудового корпусу навіть не з'явився на палубі корабля. Фактично зіткнення заклинило двері в зоні біля передньої частини корабля, і багато з них не змогли втекти. Вони все ще були там, коли Менді затонув, приблизно через 20 хвилин після зіткнення. (The sinking of SS Mendi: an avoidable tragedy. URL: <https://blog.nationalarchives.gov.uk/sinking-ss-mendi-avoidable-tragedy>)

Рис. 1.10. Рекрутський плакат про Першу світову війну, який закликає південноафриканців до зброї.

Плакат закликає жителів Південної Африки помститися за страту медсестри – Едіт Кавелл (1865-1915), яка була медсестрою Червоного Хреста в Бельгії, страченою німцями під час Першої світової війни (URL:<https://www.salegion.org.uk/south-african-ww1-recruitment-poster>)

Рис. 1.11. Вінстон Черчилль, 1914 р.

Сер Вінстон Черчилль (30 листопада 1874 р. – 24 січня 1965 р.) як офіцер південноафриканської легкої коні, 1899 р. Він був серед перших британських військ у Ледісміт і Преторія під час англо-бурської війни (9 грудня 1905 р. – 24 квітня 1908 р.). Головний помічник міністра колоній, відповідальний за управління всіма колоніальними справами в усьому світі. Оскільки на той час міністром колоній був лорд Елгін, Черчилль був номінальним речником (на велике роздратування Елгіна) з колоніальних питань у Палаті громад (24 квітня 1908 р.-14 лютого 1910 р.). Еквівалент міністра торгівлі США. Дата призначення є офіційною, але за правилами дня Черчиллю довелося повторно боротися за своє місце в Манчестері, щоб підтвердити посаду в кабінеті. 23 квітня він програв, але 9 травня був обраний депутатом від Данді (14 лютого 1910 р. - 25 жовтня 1911 р.). Відповідає за поліцію, в'язниці та стан

кримінального права (і деякі дивні архаїчні функції, такі як догляд за дикими птахами в Шотландії та визначення того, чи англійські та валлійські міста є містами), але колись набагато більше. З 25 жовтня 1911 р. - 28 травня 1915 р., з 3 вересня 1939 р.-26 травня 1940 р. Цивільний начальник ВМС; Міністр військово-морських сил США з 28 травня 1915 р.-11 листопада 1915 р. Канцлер герцогства Ланкастер. 16 липня 1917 р.-15 січня 1919 р. військовий міністр. Постачання належних боєприпасів для сил на фронті було настільки важливим під час Великої війни, що це завдання отримало міністерський статус. Державний секретар у справах війни з 15 січня 1919 р.-14 лютого 1921 р. Цивільний голова армії; Міністр армії США. Міністр повітря з 15 січня 1919 р.-1 квітня 1921р. Цивільний керівник ВПС. Державний секретар у справах колоній з 14 лютого 1921 р.-жовтень 1922 р. Голова колоніального офісу. Роботи Черчилля в основному були присвячені Близькому Сходу та Ірландії (яка не була колонією), а не традиційним регіонам, таким як Африка та Вест-Індія. Канцлер казначейства з 7 листопада 1924 р. - 30 травня 1929 р. Міністр оборони з 10 травня 1940 р.-26 липня 1945 р., 26 жовтня 1951 р.-1 березня 1952 р. Приблизно як міністр оборони США, але Черчилль навмисно залишив його невизначеним, підпорядкувавши йому міністрів війни, флоту та авіації.

(Winston Churchill, 1914. <https://www.pinterest.com/pin/winston-churchill-345721708865471044/>; Churchill's Political Offices, 1906 – 1955. URL:<https://winstonchurchill.org/resources/reference/churchills-politic>)

Рис. 1.12. Луїс Бота (1862-1919)

Народившись німцем за походженням поблизу Наталу (тепер у Південній Африці), Бота виріс у вільному штаті Оранж і здобув освіту в німецькій місіонерській школі. У 1884 р. він служив в армії, допомагаючи заснувати Нову республіку в Зулуленді (нині північний Квазулу Натал). Бота став політично активним, коли Нова Республіка стала частиною Південно-Африканської Республіки, вигравши вибори до парламенту в 1897 р. У 1899 р., коли почалася південноафриканська війна, він служив генералом, але не зміг стримати натовпи британських підкріплень. Змушений британцями йти на переговори, 31 травня 1902 року він підписав Верінігінгський мирний договір. Він був призначений прем'єр-міністром Трансваалю в 1907 р., перш ніж стати першим прем'єр-міністром Південно-Африканського Союзу в 1910 р. Перебуваючи на посаді прем'єр-міністра, Бота створив Південноафриканську партію в 1911 р. Бота проводив тонку політику примирення білих (британсько-бурських) і більшої автономії для Південної Африки. Найважливішим заходом його адміністрації був Закон про землю корінного населення 1913 р., який відокремив землю по всьому Союзу, заклав основу для системи «корінних заповідників» для темношкірих південноафриканців і започаткував політику

«контролю над припливом» , щоб зменшити доступ до міст.

Політика Боти щодо примирення білих викликала опозицію з боку екстремістських африканерських груп на чолі з Дж.Б.М. Герцога, який сформував Національну партію на початку 1914 р. Підтримка Боти Британії після початку Першої світової війни в 1914 р. призвела до подальших розколів серед африканерів і спровокувала повстання під проводом Крістіана Рудольфа де Вета та К.Ф. Бейерс. Коли почалася Перша світова війна, Бота запропонував Південно-Африканській Республіці підтримку Британії та очолив успішну кампанію по захопленню німецької колонії Південно-Західної Африки. (Louis Botha. URL:<http://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205018043?bt=eu> ropeanaapi.p; Louis Botha. 1862-1919. Prime minister of South Africa. URL: <https://www.britannica.com/biography/Louis-Botha>)

Рис. 1.13. Чоловіки 1-го батальйону Капського корпусу (160-та бригада, 53-тя валлійська дивізія) - Палестина 1918 р. (Men of the 1st Battalion, Cape Corps URL: <http://www.delvillewood.com/premiereguerre2.html>)

Рис.1.14. Педро Франсіско Массано де Аморім

Педро Франсіско Массано де Аморім (кордон, 14 січня 1862 р. - Нова Гоа, 31 травня 1929 р.) - офіцер португальської армії, який досяг звання генерала та колоніального адміністратора. Закінчив армійську школу артилерійської зброї, він зробив кар'єру, майже повністю присвячену португальським колоніям, виділяючись як офіцер-африканіст на військових і урядових функціях. Він був генерал-губернатором Анголи (1916-1917), Мозамбіку (1918-1919 і 1923-1925) і штату Індія (1927-1929), померши на останній посаді. У контексті кампаній завоювання та пацифікації, що проводилися в португальських колоніях Африки, його вважали методичним завойовником. (Amorim, Pedro Francisco Massano de (January 14, 1862 - May 31, 1929). URL:https://www.geographicus.com/P/ctgy&Category_Code=amorimpedro)

Рис. 1.15. Джеймс Едвард Г'юберт Гаскойн-Сесіл, 4-й маркіз Солсбері

Джеймс Едвард Г'юберт Гаскойн-Сесіл, 4-й маркіз Солсбері, (народився 23 жовтня 1861 р., Лондон, англ. - помер 4 квітня 1947 р., Лондон), британський державний і консервативний політик, чії рекомендації щодо оборони стали основою британської армії організації до закінчення Другої світової війни.(James Edward Hubert Gascoyne Cecil URL:<https://www.britannica.com/biography/James-Edward-Hubert>)

Рис.1.16. Джон Рашворт Желліко, 1-й граф, віконт Желліко Скапа, віконт Брокас Саутгемптона

Джон Рашворт Желліко, 1-й граф Желліко, повністю Джон Рашворт Желліко, 1-й граф Желліко, віконт Желліко Скапа, віконт Брокас Саутгемптонський (народився 5 грудня 1859 р., Саутгемптон, Гемпшир, Англія, а помер 20 листопада 1935 р., Кенсінгтон, Лондон), британський адмірал флоту, який командував у вирішальній битві при Ютландії (31 травня 1916 р.) під час Першої світової війни. Син капітана торгового флоту, Желліко здобув освіту в Ротгінгдіні та вступив до Королівського флоту як морський курсант у 1872 р. Він приєднався до Королівського військово-морського коледжу в 1883 р. та став експертом зі стрільби, а в 1888 р. він був призначений до Адміралтейства на посаді помічника начальника морської артилерії.

У 1891 р. він отримав звання командира, а незабаром після цього був призначений на Середземноморський флот. У 1898 р. Джелліко був призначений командиром китайської станції, і взяв участь в експедиції для заміни легацій у Пекіні під час Боксерського повстання в 1900 р. З 1902 по 1914 р. він обіймав різні посади в Адміралтействі та у флоті, під час якого він удосконалив і систематизував методи Королівського флоту.

Напередодні Першої світової війни Джелліко був відправлений приєднатися до базового флоту в Скапі як другий командир під командуванням адмірала сера Джорджа Каллагана, і незабаром був призначений головнокомандуючим у званні адмірала. Він був затверджений у своєму званні в березні 1915 р. і протягом двох років організовував і тренував грандіозний флот і підтримував його в готовності до дії.

Його команда була випробувана в битві при Ютландії. Незважаючи на те, що його тактика піддавалася жорсткій критиці в той час, тепер визнано, що він досяг стратегічної перемоги, яка залишила німецький флот у відкритому морі неефективним протягом решти війни. Наприкінці 1916 р. Джелліко залишив свою останню команду на плаву, щоб стати першим морським лордом Адміралтейства. Протягом наступного року його зусилля по боротьбі з новою німецькою підводною кампанією не були ефективними, доки система конвою не була прийнята за наполяганням прем'єр-міністра Девіда Ллойд Джорджа, який відповідав за відставку Джелліко з Адміралтейства наприкінці 1917 р.

Після перемир'я Джелліко було відправлено зі спеціальною місією відвідати домініони та дати поради щодо післявоєнної організації їхніх флотів. Підвищений до адмірала флоту в 1919 р., він став губернатором

Нової Зеландії в 1920 р. За свої заслуги в Першій світовій війні Джелліко був підвищений до перів як віконт Джелліко Скапа в 1918 р. В 1925 р. після повернення з Нової Зеландії та на знак визнання його заслуг на посаді губернатора, він отримав титул графа і віконта Брокас Саутгемптона (John Rushworth Jellicoe, 1st Earl Jellicoe. URL: <https://www.britannica.com/biography/John-Rushworth-Jellicoe>)

Рис. 1.17. Бригадний генерал сер Едвард Норті (Sir Edward Northey.
URL:[https://www.npg.org.uk/collections/search/portrait/mw95411/Sir.Edwar.
Northey](https://www.npg.org.uk/collections/search/portrait/mw95411/Sir.Edwar.Northey))

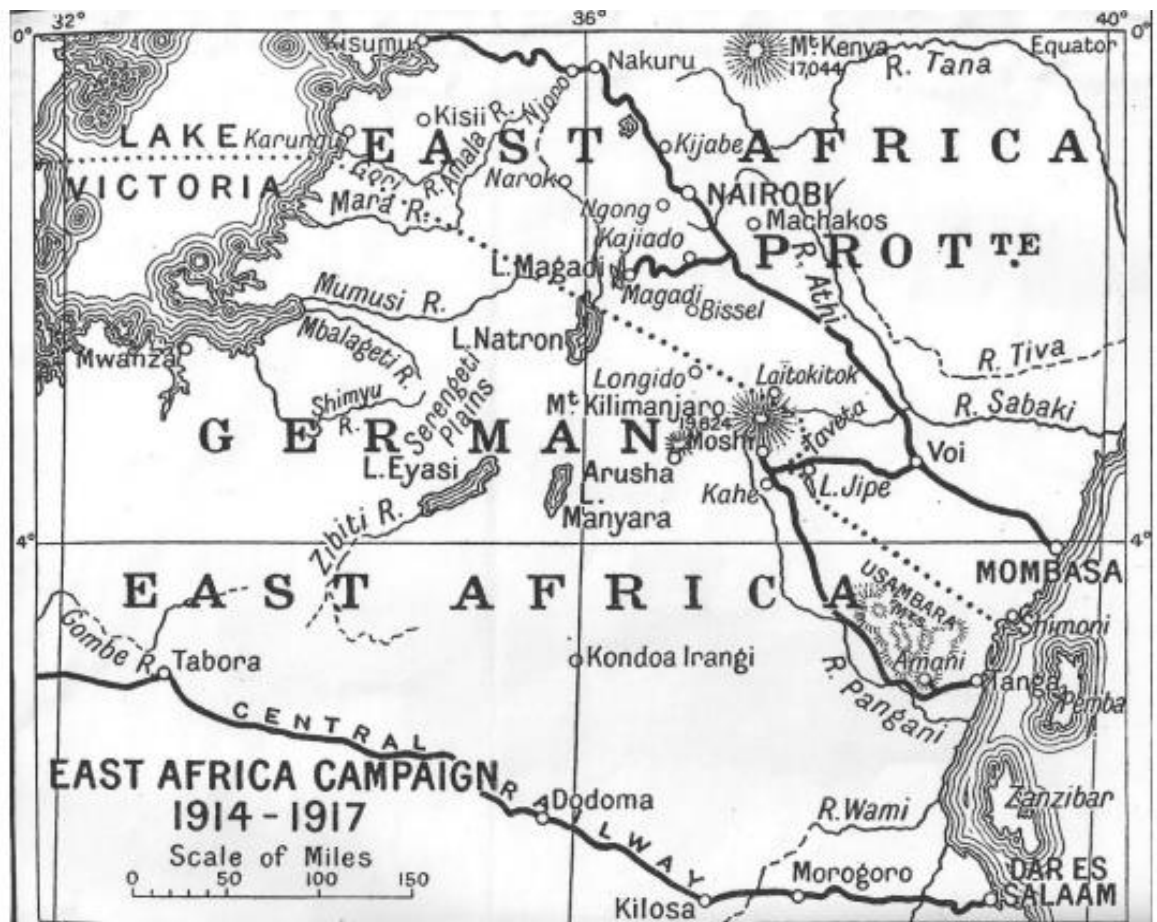

Рис. 1. 18. Карта Східноафриканської кампанії 1914-1917 рр. (Map of the East African Campaign 1914-1917. URL:<https://gweaa.com/wp-content/uploads/2012/02/Campaign-East-Africa-Copy-for-GWAA-site.pdf>)

Рис.1.19. Німецький генерал фон Леттов-Форбек (General von Lettow-Vorbeck. URL: <https://www.allworldwars.com/My-Reminiscences-of-East-Africa-by-von-Lettow-Vorbeck.html>)

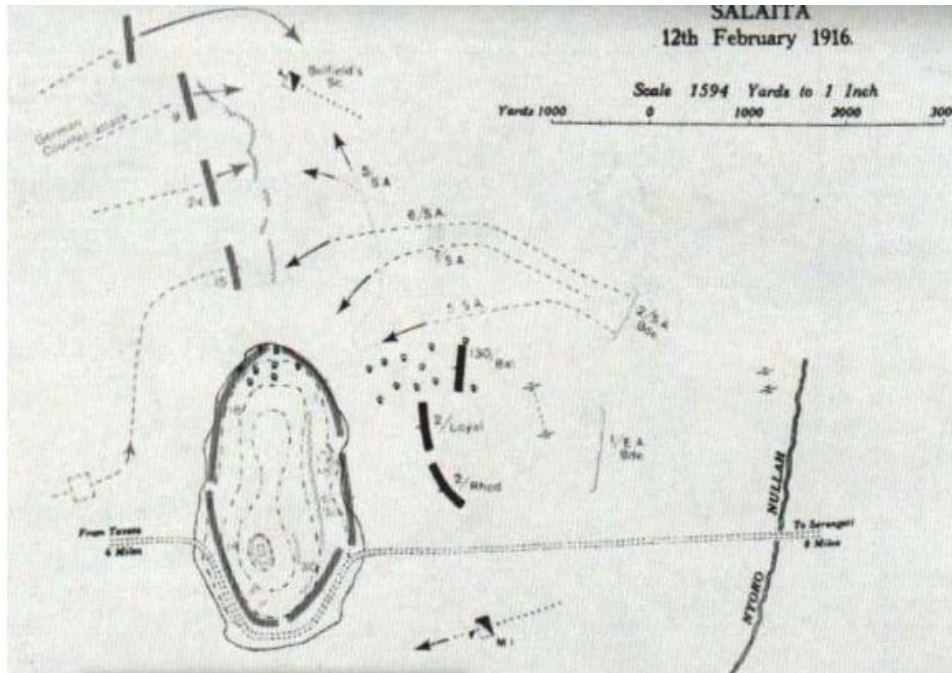

Рис . 1.20. Карта битви на Пагорбі Салайта (12/2/1916 Salaita Hill: another failed attempt to invade German East Africa. URL: <https://ww1live.wordpress.com/2016/02/12/salaita>)

Рис. 1.21. 2-й південноафриканський піхотний полк у Делвіль Вуд, липень 1916 р.

4 липня 1916 р. Щоденник піхотинця південноафриканця у 2-му піхотному полку. Все ще лежить низько в долині Сюзанна. Артилерія тихо висувається. Ми перемістилися за наш старий вогневий рубіж, звідки 2-3 дні тому почався наступ. Мертві лежать. Не встигли їх поховати німці, та й наші. Траншеї були прибиті цвяхами, а мертва земля була схожа на зоране поле, купи треба засипати...

5 липня 1916 р. Вчора ввечері йшов дощ, і ми маємо лише пальта та водонепроникні простирадла, але я пригорнувся до старого Товстого Роу і спав досить тепло. Там, де ми зараз знаходимося, немає бліндажів, а снаряди розриваються незатишно поруч. Минулої ночі був поранений чоловік під час удару. Німці лежать купами, одному, якого я помітив, зокрема, відірвало обидві ноги та вдарило голову. Деякі зовсім почорніли від викриття. Їх ховають якомога швидше. Привіз із собою старомодний силовий ріг, гунські кулі, накидки від снарядів тощо, але, гадаю, їх викинуть.

6 липня 1916 р. Сказано триматися в готовності, очікуючи атаки.

7 липня 1916 р. Засипали траншеї через те, що німецькі снаряди летіли надто близько, була холодна сувора ніч, але цього ранку все трохи затихло, тож ми повернулися в нашу маленьку халупу, зроблену з водонепроникних матеріалів. Кривавий Фріц, він почав обстрілювати дорогу приблизно за 400 ярдів і прямо навпроти нас. Француз стояв на парпеті й збуджено манив нам. Він підняв руки й вказав на комунікаційну траншею попереду. Не вдалося розібрати, на що жебрак їхав, тож ми підбігли до нього, а попереду були десятки в'язнів-німців, які заповнювали траншею. Йшов такий сильний дощ, що наша халупа була просто грязьовою калюжею, яка сушила наш комплект.

8 липня 1916 р. 3-й південноафриканський полк був замінений іншою частиною військ Півдня Африки, які пішли цього ранку понад 400 осіб і повернулися 150 особами. Тоді наш шотландський військовий підійшов з парою полків і забрав дрова, і, я вважаю, сили майже втратив, але все ще тримає дрова.

Дві наші роти стояли на вогневому рубежі, і Т. Блейку з нашого взводу, який виконував обов'язки провідника, розстрожило щелепу, а ще одному чоловіку відірвало голову. Три гармати 9-го південноафриканського полку були виведені з ладу, вони кажуть, що німці «винюхали пацюка» і привезли 12-дюймові та 9,2 гармати, тож я думаю, що ми проведемо час весело. Я хотів би побачити, як чотири полки «Джок» перейдуть вранці. Німці ненавидять їх, як отруту, але я не думаю, що їхня ненависть перевищує їхній страх. Для них 100 і більше в'язнів були введені повз нас. Німці посилали снаряди над нашими головами, цілий день, один впав у долину вниз, убивши двох і поранивши п'ятьох.

9 липня 1916 р. Не забуду цього ніколи, доки живу. Підіймаючись до траншеї, нас весь час обстрілювали, і ми побачили вервечку

поранених, які прямували до перев'язувального пункту, тих, хто вміє ходити чи шкутильгати; іншому хлопцеві відірвало половину голови, і він сидів, згорбившись, на узбіччі траншеї, кров стікала по його черевиках, а Джек лежав менше ніж за 5 ярдів далі, з розпорошеним животом посередині траншеї. Це лише кілька прикладів жахливих видовищ, які ми бачимо щодня. А я тут пишу, великий снаряд вп'явся в м'яку землю, вкриває мене пилом, один за одним вони розриваються навколо нас. Мені просто цікаво, чи застане нас наступний (ні, це було просто). О! Я думав, що одна куля нас зачепила, вона гладко врізалася в наш окоп і вбила старого Товстого Роу, поранила Кіфе, Семмі, який був поруч зі мною, і Сіда Філіпса, бідолашний жебрак, він досі лежить поруч зі мною, ноші теж зайняті, щоб забрати його. Манчестерам довелося евакуюватися в ліс, а ми тут. Мені цікаво, чи зможемо ми втримати цю деревину на випадок нападу, оскільки наша кількість настільки зменшилася. Сьогодні я бачив такі жорстокі видовища. Я був весь у своєму маленькому викопаному місці, коли старий Семмі був поранений і дивовижним чином врятувався.

10 липня 1916 р. Все ще висить, і снаряди летять навколо, ще троє наших товаришів поранені, поза нашим взводом. Зняв з нього цінні речі Товстого Роу і передав їх сержанту Рестолу. ... У нас немає землянок, тільки відкрита траншея. Звісно, ми трохи окопалися, але це не захист від тих великих німецьких снарядів... Гарольда Алджера сильно поранило. Боюся, він не протягнеться, рука й нога розтриті осколками. Мені пощастило втекти під час розмови з лейтенантом Девісом, уламок шрапнелі влучив у мій сталевий шолом, і я глянув повз його голову. Він сказав: «Це врятувало вас від неприємної рани» (мається на увазі шолом). Хлопці у нашому взводі впоралися чудово, це було важке випробування. Ми чули крики з лісу далі, і Геган та Едкінс пішли досліджувати, знайшовши трьох поранених чоловіків, які лежали

просто неба. Вони лежали там три дні серед своїх мертвих, і їх кілька разів ховали власні снаряди, а того, кого привезли, знову поранили. Вони попросили чотирьох волонтерів, щоб привезти двох інших, тож ми поїхали. Це були жахливі пів години, але ми добре відплатили вдячними поглядами на їхніх виснажених обличчях. Бідолашний старий Гоган був уражений, його голову розсікло осколками. Сьогодні вранці ми четверо його поховали.

11 липня 1916 р. Нас змінив наш власний шотландець, і ми повернулися до нашого колишнього кемпінгу, але я справді відчуваю себе так самотньо, з нашого безладу з 5 нас залишилося лише двоє. Ми пройшли прямо через Єгипетську кампанію разом.

Сьогодні вранці, коли ми ще були в окопах, чоловік із Йоркширу привів полоненого, і він зупинився, щоб побалакати. Наш капрал знав німецьку, тож дав полоненому сигарету. і він розповів нам усе, що ми хотіли знати. Він був саксонцем і дуже втопився від війни, а наша артилерія завдавала шкоди їхній піхоті з початку битви на Соммі. Я нічого не сказав, але їхня артилерія дала нашим людям стільки, скільки вони могли винести.

12 липня 1916 р. Приблизно 2 милі назад, а німці все ще мали силу, щоб запустити в нас снаряд, убивши одного чоловіка та поранивши іншого. Преподобний Кук був убитий, допомагаючи переносити поранилих. Я щойно спостерігав, як німці обстрілюють ліс, з якого ми вийшли вчора. Здається, ніби дрова горять, від розривів снарядів підіймається дим. Шотландці (наші) також замінили нас, і ми втратили в битві 16 наших взводів. Це були жорстокі три дні, особливо коли Манчестер був вигнаний з лісу, на 700 ярдів, перед нами, ми очікували, що німці закінчаться бойові дії.

13 липня 1916 р. Алліман знову знайшов нас згинаючимися. Деякий час я думав, що ми в безпеці. Снаряд врізався в наступну копанку для мінування, убивши Сміті та поранивши Едкінса, Лонсдейла, Редвуда та Боба Томпсона, троє з них належали до нашої секції. Лише троє з нас залишилося в старій секції Семмі. Це жорстока війна. Просто підіймаємося копати могили, щоб поховати наших мертвих. Ми поховали рядового Редвуда, Сміта та полковника Джонса з Шотландії. Генерал Лукін був на похоронах, він дійсно виглядав таким стурбованим і старим.

14 липня 1916 р. Сьогодні вранці дуже хороші новини наші війська відганяють німців, а кіннота щойно пройшла, вони виглядають так добре. Бенгальські улани були серед них, так мені сказали. Нам наказано миттєво змінитись. Сьогодні вранці йшов сильний дощ. Сподіваюся, це не заважає рухам кавалерії. Якщо цей крок завершиться так само успішно, як і почався, це буде дуже багато означати для припинення війни. Кавалерія відпрацювала відмінно, тепер нам залишилося закріпити позиції піхоті. Ми просто готові рухатися вперед...

15/16 липня 1916 р. О 05.00 ранку перші південноафриканські солдати під командуванням підполковника Таннера проникли в ліс. Рух йшов повільно через клубки дерев, знищені першими обстрілами. Опівдні весь ліс, крім його північно-західної частини, надто сильно укріпленої, був контрольований. Почалося закріплення, але це було важко через характер землі, усіяної корінням, і через постійні бомбардування, включно з газовими снарядами, все в умовах задушливої спеки. Крім того, німці здійснили три контратаки, всі вони були відбиті. Блискуча влучна майстерність південноафриканців отримала свій шанс. Швидкість німецького обстрілу часто сягала 400

снарядів за хвилину, причому всіх калібрів. Втрати були великі, єдиним резервом бригади було три роти.

Всю люту ніч 15-го, південноафриканці копали траншеї, щоб врятувати свої життя. О 2:35 ночі Лукін отримав наказ від дивізії про те, що частину, яку утримує ворог, необхідно взяти. Без артилерійської підготовки атака королівських шотландців з села та 1-го південноафриканського батальйону з Принс-стріт була невдалою, і атакуючі війська відступили. Дивізія наказала утримати деревину за будь-яку ціну. Крім того, наступного ранку було наказано ще одну атаку на північно-західний кут.

17/20 липня 1916 р. Всупереч артилерійської підготовки, ця атака, здійснена незадовго до світанку 1-м і 2-м південноафриканським корпусом, не увінчалася успіхом. Німці були впертими захисниками. Вранці генерал Лукін побував у лісі та був стурбований втомую своїх людей. Тепер у нього не було військ, які б не діяли щонайменше сорок вісім годин. Бій у лісі був найбільш виснажливим видом бою, і більшості південноафриканців довелося чекати під безперервним кулеметним і артилерійським вогнем. Повернувшись у свій штаб, Лукін обговорив ситуацію телефоном з генералом Фурсом, С.О. 9-ї (шотландської) дивізії, але не міг отримати жодної надії на допомогу чи підкріплення. На додаток, інструкція XIII корпусу наголошувала, що ліс треба за будь-яку ціну зрубати. Дельвільський ліс став смертельною пасткою. Підполковник Таннер був поранений увечері, і підполковник Теккерей змінив його командування військами в лісі.

Вночі ворог розпочав сильну атаку, і німці просунулися аж до Б'юкенен-стріт і Принсес-стріт. Контратака вигнала їх. О 3:45 ранку 3-й дивізії вдалося захопити фруктовий сад на півночі Лонгвеваля, і 1-й південноафриканська дивізія з'єдналася з 1-м гордонським полком

Гордона. Але цей раптовий успіх був пов'язаний з тим, що німецька піхота евакуювала фруктовий сад для обстрілу своєї артилерії.

О 8:00 ранку на Вуд і Лонгвеваль було відкрито бомбардування безпрецедентної сили. До 15:30 кожен куточок території був обшуканий. 3-тя дивізія була вигнана з північної частини Лонгвевалю, і свіжі німецькі війська почали входити в ліс з усіх боків. На превеликий подив нападників, жменька вцілілих південноафриканців чинила впертий опір і відбулася запекла битва з великими втратами з обох сторін. У багатьох частинах лісу відбувалися «поєдинки» між атакуючими сторонами та осередками опору.

Відтворити обставини подій цього болісного дня нелегко, адже багато дійових осіб загинули. Південноафриканські солдати, відкинуті назад у південно-західну частину лісу, обмежену Принсес-стріт і Бьюкенен-стріт, створили там осередок опору, яким допомагали горяни дивізії. Нова німецька дивізія була спрямована на вигнання їх: їй так і не вдалося.

Весь 19-й бравий загін терпів безперервний артилерійський і снайперський обстріл і завдав нападникам важких втрат. На східному краю лісу залишки 3-го південноафриканської дивізії, яка успішно протистояла наступу німецької піхоти на своєму фронті, тепер були фактично відрізані. 190 осіб потрапили в полон. Перша допомога 26-ї бригади почалася в складних умовах.

Німці здійснили кілька атак на банду Теккерей, але не змогли її розбити. Сам полковник воював із рушницею та гранатами. Нарешті ввечері прибула обіцяна допомога з людьми 3-ї дивізії. Теккерей вийшов з двома офіцерами, обидва з яких були поранені, і 140 іншими рядовими,

складеними з усіх підрозділів бригади. Він провів ніч у Талус-Бойсе, а наступного дня приєднався до решти бригади в Хеппі-Веллі.

Зі 121 офіцера та 3032 інших рядових, які сформували бригаду 14 липня вранці, лише 29 офіцерів та 751 рядовий були присутні на перекличці, коли підрозділ збирали через кілька днів після бою. Героїчний опір південноафриканської бригади розквіту німецької армії врятував південну частину британської лінії. Понад місяць ліс залишався ареною запеклих боїв і тут були введені частини семи англійських дивізій. Нарешті Дельвіль Вуд був повністю в руках союзників наприкінці серпня, коли 14-та (Легка) дивізія назавжди захопила його. У першій лінії він залишався до 15 вересня 1916 р., коли велика атака танків «відібрала» фронт на схід і північ.

Німці почали нас обстрілювати до 2 години дня 18-го, коли ми отримали наказ вибиратися якомога швидше. Я вийшов із капралом Ферроу, але як нам це вдалось, Бог його знає. Шотландський майор Маклеод був чудовим. Я ніколи не бачив більш відважної людини, він намагався зробити все можливе, щоб отримати якомога більше людей. Я прийшов до табору, і лікар наказав мені залишатися тут, отримавши легкий напад контузійного ураження. Якби не дірка в моєму сталевому шоломі й синяк на кінчику, я б подумав, що це був жахливий кошмар. Майор Маклеод був поранений, і я подав йому руку, щоб вибратися, але він хотів, щоб я йшов далі, оскільки мене б убили.

Я посилав багато мовчазних молитов, щоб отримати силу, щоб я пройшов безпечно. Я знайшов сержанта 1-ї, весь у заціпенінні, у нього контузійний шок, тож я взяв його під руку і зміг доставити до перев'язувального пункту. Щойно потиснув руку своєму старому приятелю Джону Форбсу. Він поранений у руку і їде до Блайті. Я йому дуже заздрю. Сумний день. Кажуть, ми зробили собі ім'я, але якою

ціною. Всі 9-ті відпочивають на схилі гори. Невеликі партії від 25 до 40 осіб формують роти, які налічували 200 сильних два тижні тому. Ми відійшли на кілька миль назад.

21 липня 1916 р. Скупався в Соммі та змінив спідню білизну, тепер лежачи на зеленому схилі пагорба, слухаючи наш оркестр, щасливий день для хлопців, яким пощастило пройти.

22 липня 1916 р. Генерал Лукін зібрав нас навколо себе і подякував нам за чудовий спосіб, у який ми воювали в Дельвільському та Бернафейському лісах. Він сказав, що ми отримали наказ взяти й утримати ліс за будь-яку ціну, і ми це робили протягом чотирьох днів і чотирьох ночей, і коли нам сказали відступити до траншеї, ми зробили це по-солдатському. Він знав, що його хлопці так і пишатимуться, і тепер пишався нами більше, ніж навіть раніше, якщо це можливо, як він завжди пишався південноафриканцями. Він шкодував лише про велику втрату бравих товаришів і від щирого серця дякував нам за те, що ми зробили (2nd South African Infantry at Delville Wood, July 1916. URL: <https://www.theauxiliaries.com/men-alphabetical/men-k/king-wl/delville-wood/delville-wood.html>)

Рис . 1.22. Генерал сер Хорас Сміт-Доррієн

Генерал сер Хорас Локвуд Сміт-Доррієн (1858-1930), британський солдат і командувач Другого британського корпусу та Другої армії Британського експедиційного корпусу під час Першої світової війни.(General Sir Horace Smith-Dorrien, British soldier. URL:<https://www.prints-online.com/general-sir-horace-smith-dorrien-british-soldier-7179855.html>)

Рис.1.23. Південноафриканські артилеристи в німецькій Східній Африці.
Фото: музей Делвіль Вуд. (South African gunners in German East Africa.
URL: <http://www.delvillewood.com/premiereguerre2.html>)

a)

б)

Рис. 1.24. а) Британський командир Реджинальд Хоскінс; б) Генерал-майор сер Артур Реджинальд Хоскінс з офіцером індійської армії в Кібамбве, Східна Африка, січень 1917 р. (Sir (Arthur) Reginald Hoskins.URL:<https://www.npg.org.uk/collections/search/portrait/mw226364/Sir-Arthur-Reginald-Hoskins?LinkID=mp135800&role=sit&rNo=0>; Major-General Sir Arthur Reginald Hoskins with an officer of the Indian Army at Kibambwe.URL:<http://www.centenaryww1orange.com.au/events/20-january-1917>)

Рис.1.25. Сер Джейкоб ван Девентер (праворуч обличчям від камери)

Коли 12 лютого 1916 р. Ян Смутс прийняв командування британськими військами в Східній Африці, бригада Моркеля перебувала в складі 1-ї дивізії в Лонгідо після невдалого штурму німецьких позицій на пагорбі Салайта. Бригада була переведена в Мбуюні, яка прибула 4 березня, де розташувалась 2-га дивізія, щоб діяти під прямим наказом Смутса під час майбутнього переміщення з метою зайняти район Кіліманджаро до настання дощу. Мета була швидко досягнута до 21 березня, 1-ша кінна бригада відіграла вирішальну роль.

Тоді Смутс реорганізував свої сили в три дивізії: Першу під командуванням генерал-майора Хоскінса; друга, включаючи 1-шу південноафриканську кінну бригаду в Аруші під командуванням ван Девентера, нещодавно підвищеного до генерал-майора; і третій під командуванням генерал-майора Коена Брітса. На початку квітня сили під командуванням ван Девентера почали просуватися на південь, 1-ша

кінна бригада зайняла Уфіоме 13 квітня та переслідувала ворога, поки не досягла Ссаланги 17 квітня, де зупинилася, щоб відпочити.

До цього часу розпочався сезон дощів, і дивізія ван Девентера була відрізана та не змогла просунутися далі Кондоа Ірангі. Війська жили за рахунок місцевих запасів, які могли бути отримані, і їхнє здоров'я сильно погіршилося. Німці під прямим командуванням полковника фон Леттова, німецького головнокомандувача, скористалися ситуацією, щоб атакувати 2-гу дивізію в Кондоа Ірангі, розпочавши 7 травня і продовжуючи до 10 травня, коли вони відступили. Тим часом ван Девентер не зміг протистояти через втрату коней від хвороби та хворобу своїх військ. Хвороба була постійною проблемою для військ, які воювали в цьому суворому середовищі, і після участі в бойових діях у районі Кіліманджаро Джекі Моркель захворів і помер від дизентерії 15 травня 1916 р. Він похований на військовому кладовищі Дар-ес-Салама в Танзанії (The Forgotten Front: East Africa 1914-1918.URL: <https://www.westernfrontassociation.com/world-war-i-articles/the-forgotten-front-east-africa-1914-1918>)

Рис. 1.26. Майор Лейпольдт (Leipoldt: The Universal Afrikaner.<https://episcopal.wordpress.com/2009/05/02/leipoldt-a-universal-man>)

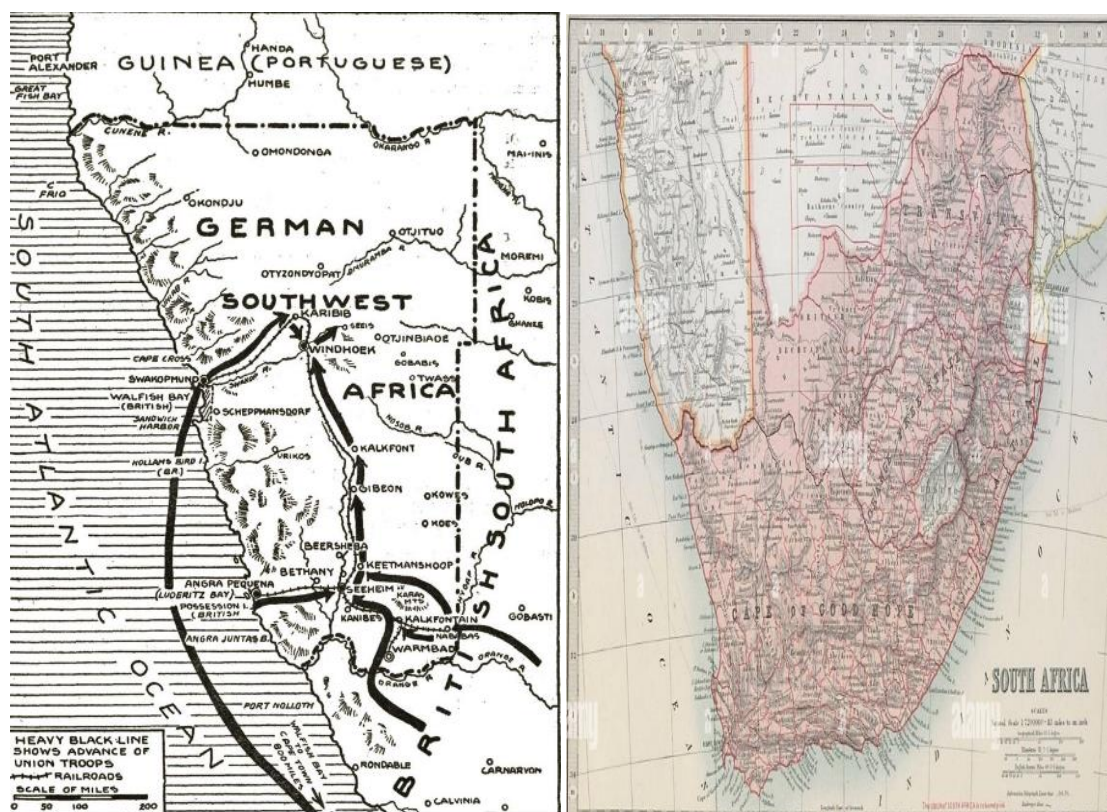
Рис.1.27. Англійський король Георг V

Король Георг V народився 3 червня 1865 р. в Мальборо-хаусі, Лондон, Англія. Він відомий своїми імператорськими величностями в Бомбеї (1911), великою коронацією в Делі Дурбар і королівським візитом до Калькутти, включаючи прибуття їх величності в амфітеатр (1912) і візит до Бомбея та виставку (1912). Він був одружений на королеві Марії. Помер 20 січня 1936 р. в Сандрінгемі, Норфолк, Англія.

Як другий син короля Едуарда VII, Георг V не був наступним у черзі успадкування престолу - до смерті свого старшого брата в 1892 році. Він змінив свого батька в 1910 році і був коронований 22 червня 1911 р., трохи більше ніж за три роки до Сполучене Королівство вступить у Першу світову війну. Вдома він зіткнувся з розділеним парламентом, промисловими заворушеннями та завданням замінити прем'єр-міністра, який пішов у відставку. Король Георг V успішно правив Британською імперією під час Першої світової війни та економічної депресії. Своєю наполегливою працею та глибокою

відданістю країні він заслужив захоплення свого народу та став популярним королем.

Він був першим монархом Сполученого Королівства, який використовував прізвище «Віндзор». Він був захопленим колекціонером марок і стрільцем. Він помер у «Сандрінгем-хаусі» у віці 70 р. (King George V. URL: <https://www.britannica.com/story/how-did-king-george-v-really-die>; URL: <https://m.imdb.com/name/nm0454376/bio>)

а

б

Рис. 2.1. а) Карта Південно-Західної Африки; б) Карта Південної Африки (Windhoek-German South West Africa, 1914-15. URL: <https://agrabbagofgames.wordpress.com/2018/11/20/windhoek-german-south-west-africa-1914-15/>; SOUTH AFRICA. Cape of Good Hope Transvaal Orange Free State. JOHNSTON 1915 map. URL: <https://www.alamy.com/south-africa-cape-of-good-hope-transvaal-orange-free-state-johnston-1915-map>)

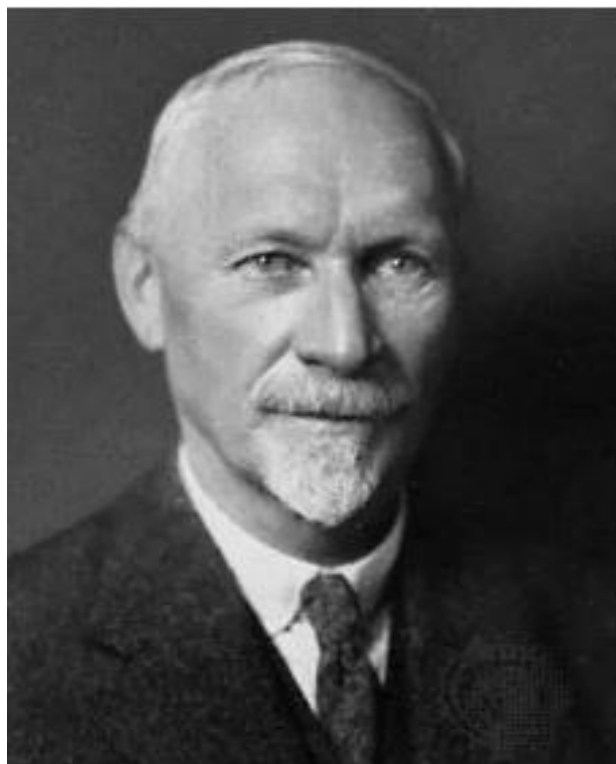

Рис. 2.2. Ян Крістіан Смутс

Ян Крістіан Смутс (народився 24 травня 1870, Бовенплаатс, поблизу Рібек-Вест, Кейп-Колонія - помер 11 вересня 1950, Ірен, поблизу Преторії, ЮАР), південноафриканський державний діяч, військовий і прем'єр-міністр (1919-24), 1939-48), який прагнув просувати Південну Африку як відповідального члена (Британської) Співдружності. Подібно до того, як Смутс був втягнутий у громадське життя своєї країни, так само після початку Першої світової війни він був втягнутий у міжнародні справи. Прем'єр-міністр Ллойд Джордж відразу визнав його здібності і призначив його міністром авіації. З тих пір його використовували в різних завданнях. Він організував Королівські ВПС і брав участь у всіх основних рішеннях щодо війни. На мирній конференції у Версалі англійський економіст Дж. М. Кейнс вважав його найбільшим протагоністом поміркованого миру (Jan Smuts. South African statesman. URL: <https://www.britannica.com/biography/Jan-Smuts>)

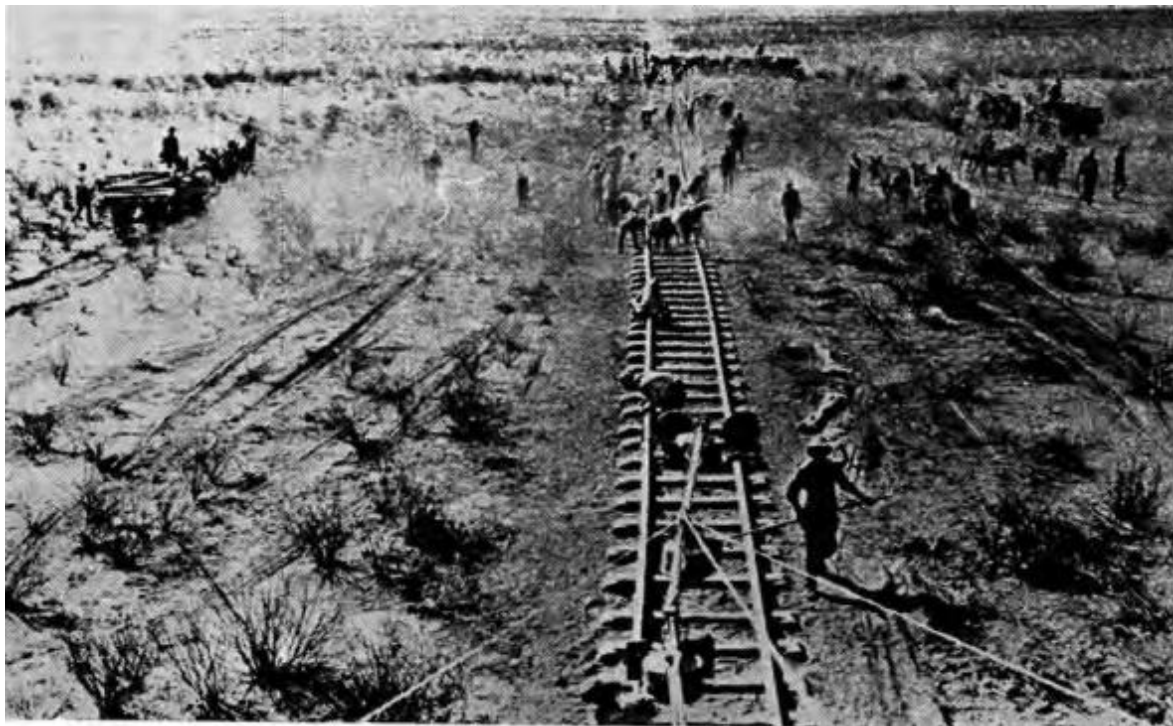

Рис.2.3. Будівництво лінії Пієска-Апінгтон (Bouch R. J. The railways and the war effort, 1914-1915: *Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies*, Stellenbosch, Vol 4, № 4, 1974, P. 7 URL:file:///C:/Users/User/Downloads/144974-Article%20Text-383929-1-10-20161003%20(1).pdf)

Рис. 2.4. Пустельна фаза кампанії в Південно-Західній Африці: війська Союзу просуваються вперед під вогнем», Перша світова війна, 1915 р. (The Desert Phase Of The South-West African Campaign. URL: <https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/the-desert-phase-of-the-south-west-african-campaign-union-news-photo/1166207051>)

Рис. 2.5. Локомотив перетинає Помаранчеву річку в 1915 р. (Logistical
Challeng. URL:<https://www.museums.com.na/images/WW1pdf>)

Рис. 2.6. Табір армії Союзу в Кейптауні безпосередньо перед їх від'їздом до Південно-Західної Африки в січні 1915 р. (С.І. Nothing. Kort kroniek van militere operasies en optredes in Suidwes-Afrika en Angola (1914 - 1988): *Scientia Militaria: South African Journal of Military Studies*, Stellenbosch, Vol. 19, № 2, 1989, P. 6. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/143113-Article%20Text-380211-1-10>)

Рис.2.7. Офіцери полку Преторії позують перед дюною, Затока Людериц, Німецька Південно-Західна Африка (Hamish P. The South African campaign in German South-West Africa, 1914-1915: *Military History Journal*, Vol 13, № 2. Officers of the Pretoria Regiment pose in front of a dune, Lüderitz Bay. URL: <http://samilitaryhistory.org/vol132hp.html>)

Рис.2.8. Битва при Треккоппієс 25 квітня 1915 р.

Полковник Скіннер вирішив провести розвідку до Ебоні-Сайдингу в ніч на 25 квітня, і вони помітили німецькі сили, які прямували для атаки на південноафриканські позиції. Скіннер завбачливо відійшов до Треккоппієс і викликав другий полк Родезії з Арандіса. Відкрили акцію німці підривом залізничної колії. На жаль, вони підірвали його на північ від південноафриканців, а не на південь, як передбачалося, тож підкріплення змогло пройти й укріпити оборону хребта. Потім німці відкрили вогонь тригодинною артилерією, але південноафриканці були в окопах, а не в таборі. Потім німці спробували обійти з флангу лише для того, щоб зіткнутися з, здавалося б, невразливими броньованими автомобілями, які постійно змушували їх відступати вниз по залізничній лінії. Вогнева міць машин у поєднанні з південноафриканським рушничним вогнем виявилася бар'єром, який німці не змогли подолати, тому їхня атака на Треккоппієс не змогла порушити стратегію Південної Африки. Бота все ще міг використовувати як залізничний шлях, так і річку Рієт. (World War 1 in Namibia - Trekkopjes 25 April 1915 URL:<https://www.namibia-accommodation.com>)

Рис.2.9. Захоплені гармати в Гібеоні, Німецька Південно-Західна Африка, 1915 р. (South - West African campaign 1914-1915. URL: <https://www.nam.ac.uk/explore/south-west-african-campaign>)

Рис. 2.10. Генерал Луїс Бота, губернатор Теодор Зайц і командувач Віктор Франке підписують Хорабський мирний договір 9 липня 1915 р. (The German Surrender.URL:https://www.museums.com.na/images/WW1_pdf)

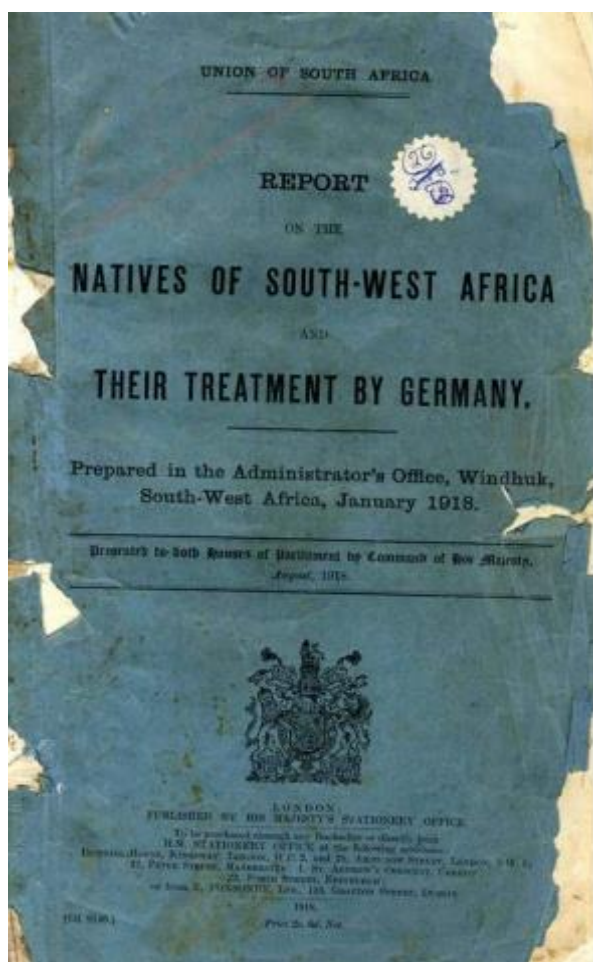

Рис. 2.11. «Синя книга»

Майор Т. О'Рейлі був військовим суддею, призначеним в округ Омаруру після капітуляції Німеччини. Йому доручили написати звіт про поведження з корінним населенням населення під владою Німеччини. Звіт 1918 р. (який став відомий як «Синя книга») ґрунтувався на свідченнях місцевих жителів і є рідкісним прикладом колоніальної влади запис голосів африканців, які детально описують колоніальні звірства. Британський уряд використав звіт на переговорах стверджувати, що колонія не повинна бути повернена Німеччині в кінці в війни. Однак звіт також був використаний пізніше для підтвердження тверджень про те, що Німеччина переслідувала кампанія геноциду проти громад гереро та нама в Намібії під час колонізації. (Exposing Genocide. URL:https://www.museums.com.na/images/WW1_Teachers_Guidebook.compressed.pdf)

Розробка уроку з Всесвітньої історії за матеріалами кваліфікаційної роботи (проєкту)

У наш не легкий час для країни доцільно використовувати різні онлайн - платформи для проведення уроків з історії для учнів, щоб вони відчували себе у безпеці та комфорті. Зараз ми розглянемо розробку конспекту з Всесвітньої історії для учнів 10-тих класів з урахуванням усіх педагогічних вимог. Зазвичай, такий урок проводиться для учнів 10 класу не більше 35 хвилин. Звичайно краще ця тема підходить для позакласних занять очному режимі.

Тема: Англо-німецьке протиріччя на Півдні Африки у період Першої світової війни (1914-1918 рр.).

Мета:

- *навчальна* – навчити учнів орієнтуватися в подіях Першої світової війни на Півдні Африки та за її межами, аналізувати, яке значення мала зовнішня політика Великої Британії для південноафриканців ;
- *виховна* – виховувати інтерес та повагу до історії;
- *розвивальна* – розвивати в учнях вміння логічно, креативно та критично мислити, орієнтуватися в хронології подій заданої теми.

Очікувані результати: після освоєння даного матеріалу учні зможуть:

- охарактеризувати англо-німецькі відносини на Півдні Африки у зазначений період;

- відокремити ті фактори, які сприяли поразці Німеччини у Південно-Західній компанії.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Обладнання: підручник, архівні джерела, мультимедійна презентація.

Основні поняття і терміни: війна, капітуляція, угода.

Основні дати:

1914-1915 рр. – Південно-Західна кампанія у Африці

9 липня 1915 р. –Хорабський мирний договір

1917 р. – Англія опублікувала Синю книгу про німецькі звірства в Південно-Західній Африці

Структура уроку:

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань і вмінь учнів.

III. Вивчення нового матеріалу.

IV. Закріплення нових знань і вмінь учнів.

V. Підсумки уроку.

VI. Домашнє завдання .

Хід уроку

I. Організаційний момент (2 хв.)

Спочатку вчитель вітається з учнями, перевіряє присутніх на онлайн – уроці, повідомляє тему уроку та основні питання (*Слайд 1.*), які потрібно розглянути . Бажано, щоб камери були включені, а мікрофони були вимкнуті. Це потрібно, щоб можна було перевірити чи учні конспектують матеріал уроку та також звичайно, щоб учні не втратили зосередженість на розгляді нової для них теми.

II. Актуалізація опорних знань і вмінь учнів (5 хв.)

Бесіда

Вчитель показує карту Африки 1914-1918 рр. і учні повинні показати на карті території, які входили до складу Великої Британії і на які вона претендувала, особливо ті, які пов'язані з Німеччиною (*Слайд 2-3*).

III. Вивчення нового матеріалу (18 хв.)

Учитель. Кампанія, розпочата Англією та південноафриканськими колоніальними військами, мала на меті перешкодити німецькому флоту використовувати порти колонії. У Південно-Західній Африці також було кілька потужних радіопередавачів, які можна було використовувати для направлення морських нальотів проти британських суден.

Південноафриканські солдати були мобілізовані вздовж південного кордону Південно-Західної Африки в серпні 1914 р., і 18 вересня порт Людериц був швидко окупований 1800 військовими (*Слайд 4*).

Подальші операції були затримані через повстання в Південній Африці серед незадоволених бурів, які не змирилися з поразкою від британців у 1902 р. Однак прикордонні сутички тривали, включаючи перемогу Німеччини під Сандфонтейном 26 вересня 1914 р. та німецьке вторгнення в південноафриканський анклав Волфіш-Бей на Різдво. Можливо, за винятком битви при Сандфонтейні, південноафриканці використовували будь-яку можливість використовувати засоби розвідки та використовувати отриману з них інформацію для проведення операцій. У вересні 1914 р. Сили генерала Х. Т. Лукіна потрапили в засідку німецькими шуцтруппе в Сандфонтейні та були розгромлені. Німці виставили передові розвідницькі елементи спостереження, і, можливо, їм допомагав південноафриканський зрадник, який розкрив план атаки африканців. Німці не тільки знайшли, вистежили і закріпили південноафриканців, але й відбили їх

колона допомоги, що забезпечило провал плану вторгнення Лукіна. Це був би один з останніх таких успіхів розвідки, яких німці досягнуть під час кампанії. Це був також найсерйозніший з провалів кампанії південноафриканської розвідки *(Слайд 5)*.

Повстання, на яке посилався Монтгомері, було ініційоване підполковником Мані Марітцем та кількома іншими офіцерами. Після видання прокламації, яка закликала бурське населення повстати проти британців, вони зібрали сили приблизно в 12 000 повстанців у Трансваалі та Оранжевій вільній державі.

Пробританський уряд оголосив воєнний стан. Сили під командуванням генералів Луїса Боти та Яна Смутса перемогли повстанців 24 жовтня 1914 р. Повстання було фактично завершено на початку лютого 1915 р. *(Слайд 6)*.

Наприкінці лютого 1915 р. 60 000 південноафриканців, переважно добровольці, рухалися чотирма колонами, нарешті знову почали просування на територію противника. Щоб протистояти їм, німці мали близько 6000 колоніальних солдатів *(Слайд 7)*.

Німці з великою повагою ставилися до здібностей бурських командос та їхніх розвідників офіційна історія кампанії стосується конкретних міщан, відомих своїми розвідувальними здібностями. Історія показує, що південноафриканці також використовували війська корінного населення для розвідки землі. У лютому 1915 р. німецький патруль зустрів і розбив південноафриканський патруль біля с. Гаруб, поблизу Ауса, де німці зіткнулися з військами генерала Маккензі. До складу патруля входив Нама розвідники на чолі з білим офіцером, і в сутичці офіцер і двоє нам були вбиті. Після розслідування, німці знайшли мертвим білим офіцером капітана Імператорської легкої

коні К. К. Мейона, який до війни жив у Людеріцбюхті, нібито як фотограф і шукач алмазів (*Слайд 8*).

Прем'єр-міністр ПАР Луїс Бота організував атаку з кількох напрямків, у тому числі висадку військ у Свакопмунді. Використовуючи швидкорухливі кінні підрозділи, які здійснювали широкі обхідні удари, Бота зумів заплутати та розділити невеликі сили оборони. Це сталося незважаючи на сильний опір, а також на затримку через шахти та брак води через отруєні колодязі. У грудні 1914 р. південноафриканський генерал Луїс Бота висадив свої війська в Уолфіш-Бей, розпочавши другу фазу операцій, що згодом стане кампанією на річці Свакоп у північній частині німецького протекторату. Рухаючись вперед, спочатку до Свакопмунда, а потім углиб країни, він розгорнув розвідувальні підрозділи для розвідки території перед лінією фронту, використовуючи сигнальні підрозділи для моніторингу німецьких бездротових передач. Поєднання обох методів дозволило Боті точно визначити розташування та силу свого супротивника, тоді як німці залишалися в основному в темряві щодо того, що було на їхньому фронті. Коли Бота почав свій рух вперед від узбережжя перед ключовими битвами при Ріті, Пфорте та Джакалсуотер, що відбувся 20 березня 1914 р., він зміг оцінити силу та розташування противника (*Слайд 9*).

18 березня 1915 р. Бота висунувся вперед із приблизно 7 500 солдатами, чисельно переважаючи німців. майже вдесятеро. Незважаючи на те, що вони знали, що ворог попереду, німці не знали про наближення Боти, поки 19 березня передовий форпост не був сюрпризований передовим елементом. Німцям, однак, вдалося утриматися у двох місцях і провести впорядкований відхід під час основного бою 20 березня. Третю позицію в Пфорте було оточено й розгромлено; там здалося приблизно 200 німців.

Втрати посилилися тим, що командир німецької артилерійської батареї покинув документи в Моддерфонтейні під час розведення, які вказували на те, що Шутцтруппе відступають з південної половини колонії та вказували на намір відійти на північ. Це дозволило загону Бота зосередити свої сили для переслідування та, зрештою, проведення оточення, яке змусить німців капітулювати *(Слайд 10)*.

Вирішальна битва кампанії відбулася під Гібеоном 27 квітня 1915 р. Наступного місяця була окупована столиця Віндгук. До цього часу більша частина країни була завойована *(Слайд 11)*.

Німці поступово витіснилися в північно-західний кут території. Зазнавши поразки під Отаві 1 липня 1915 р., вони нарешті здалися в Хорабі через вісім днів і був підписаний Хорабський мирний договір. Перемога була здобута з мінімальними втратами і стала одним із перших великих успіхів союзників у війні. У 1917 р., намагаючись підвищити аргументи щодо надання території Південній Африці під час мирних дискусій, Англія опублікувала Синю книгу про німецькі звірства в Південно-Західній Африці *(Слайд 12)*.

Робота з термінами :

Учитель. Дайте визначення поняттям:

- 1) Війна (комплекс заходів спрямований на захоплення чужих природних, енергетичних та людських ресурсів.)
- 2) Капітуляція (у міжнародному праві, угода під час війни, щодо припинення боротьби і здачі ворожим збройним силам конкретного органу військ, міста або території) ;
- 3) Угода (домовленість двох сторін стосовно встановлення, зміни або припинення прав або обов'язків.)

Розгляд теми за допомогою відеоматеріалу, використовуючи міжпредметні зв'язки історії з іноземною мовою. Так, на уроці можна

використати уривки з відео-лекції професора військової історії Стелленбоського університету Яна ван дер Ваага на тему: «*The South African mobilisation of 1914 and the 1st invasion of German SW Africa*» (URL: <https://www.youtube.com/watch?v=eu7okaLtORw>).

IV. Закріплення нових знань і вмінь учнів (3 хв.)

Наприкінці уроку учням можна задати такі питання:

- 1) Які інтереси мала Велика Британія щодо Південно-Західної Африки ?
- 2) Яку роль відіграли південноафриканці як учасники військових дій на боці Англії?

V. Підсумок уроку (5 хв.)

Вчитель та учні підбивають підсумки уроку . Якщо залишиться час учні можуть задати питання вчителю.

VI. Домашнє завдання (2 хв.)

Опрацювати конспект уроку. *Творче завдання:* Підготувати доповідь на задану тематику. (Слайд 13)